Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 20 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 113 (6835). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос аргӀанарчу заседанин йийца а йийца къобалйир советски делегаце Европерчу кхерамаллени вӀашии цхьана гӀуллакхаш леладарен хьаккъехьа йолчу чакхйоалаш къыча мехкашцарчу гӀулакхий министраций даакъа а лоацаш хиннача Мадриде вӀашагӀкхийттача паччахьалкхений совещание баьча балха итогаш. Белгалдир из вӀашагӀкхетар, хельсински Юххерча акта принципехи положенеехи когтӀортолга а сц сбалансированнии чулоацам болаши долча итогови документа тӀа дӀаяздаь лоархӀамо хӀамаш а деш чакхъьяннилга. Иерла торонаш хьакхеллай вӀашагӀкхийттача даакъа лоацача паччахьалкхенаша европейски массанена юкъара машар чӀоагӀбар духьа дӀахо а вӀашии пайдане дола гӀулакхаш леладара. Мадридски вӀашагӀкхетара дика итогаш — истола тӀа Ӏо а хайна проблемаш къоастанра диалоги вӀашии дунцар кхетадарен ниць дӀабахьара кирагӀдаьнна холуш дола хӀама. Цу итогаша бакъду кхоккам кӀаьдбара политика вахара чӀоагӀа низ шийна болаш хилар. Дуцен халкъашта юкъерча гӀулакхий хӀанзарча хьаль мох беча политика цхьана ца тарлу хӀамаш дукха дале а. Европеи дунен тӀея хӀанзара хьал чӀоагӀа цхохкадина дале а обществении строй тейп-тайпара йола паччахьалкхенаш дерригача халкъашта пайдане хургбола вӀаши тӀаккха йиш йола барт бе могаргдолаш йолга. Из тайна ниць дӀабахьаро дӀадех паччахьалкхенаш шоай лоӀамагӀа хилара принципаш тӀера ца доалиш лелаелга, чурча гӀулакхашта юкъе ца гӀертилга. долаш дола доазонаш телха ца дар.

Политбюро заседание дийцад тешшаме кхачан фонд хьакхоллдарен советски маьхтахьал-торо айирен духьа лаьттанашта мелиораци яра йаьххача хаине йола программа оттадра дош. Из дош белгалдир, тӀехьарча итт шерашка вай мехка хиш дехкен доггъадаьн лаьтташ дикка алсамдалар, мелиораци яьча лаьтташ тӀера йоаха продукци дукхагӀа хиннилга. Цу лаьтташ тӀа боакх беррига бовзибен дуген, цхаь даькъах ша даакъа баьцдаарах, ехаш гӀаргга сова кансаш, дьаьнагӀа даакъа тӀояхи хьаьнеи доакъарах. Цунца цхьана кхачам программа леррагӀа чакхъьяккхаро дӀадех мелиораце боаре кердача дикала лаьтта тӀа боаккхилга. Юртбоахама продукци дукхагӀа яккхараи лаьтта леладелга тешшаме хилийтараи цун ерригачу торонех пайдаэцилга. Ӏоальча опыто хиш боахама организацей хьаьнча производствении кӀийле ю, мелиораторий чӀоагӀа коллективаш хиларо торо лу ден повестка тӀа оттаде а. комплексни йаьхкача хашна йолча программа лерда тӀа кхы а тоаллацегӀа дола дешаш къестаде а. Из оттаеш къаьстта уйла тӀайохийтаргъя лаьттай хьалаш тоадара, хиш боахам системашта эксплуатаций эргайоахаш тоадара, хиш дехнара эффективни гӀулакхаш, хӀамаш дӀаера динагӀйола структураш шерра юкъейоаллара. Ӏалам лорадара балхаш чакхдахара. халкъа боахама хьашташ кхоачашдара. хиш ресурсаш юха дӀа-юха сиьара ларда тӀа хиш дехкачея доггъадаьчея лаьтташа хьалур дукхагӀа хулийтилга Ӏалашдеш йола мероприятеш чакхъяхара.

Новкъоста А. А. Громыкос Франце яьча балха визити итогаш къоабал а яь КПСС ЦК Политбюрос белгалдир, шиш мехка юкъера вӀашии пайдане дола гӀулакхаш цхьана леладелга дегӀаахари царна юкъера политически диалог хьаллацара лоархӀаме долга. Из СССР-и Францен хьашташа, Европерча а дерригача дунен тӀарча а машарен кхерамзлени хьашташе дӀа ма дехха да.

Политбюрос дадийгӀар новкъоста А. А. Громыкос Индекхыча мехкашцарча гӀулакхий министраца П. В. Нарасимха Раова яьча переговорех болча хоамага, хӀаьта шитта новкъоста П. Н. Демичева советски пратийно - правительствении делегаце Корейски Халкъа - Демократически Республика хьаль 35 шу дизао деадечу даакъа лацарах баьча хоамаген.

КПСС ЦК Политбюро заседание дийцад Советски Союза чурчен арахьарчен политика кхыдола дешаш.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГ МЕХАНИЗАТОРАША

Укх шера яйта лаьрхӀа 1200 гектара тӀа хьажкӀаш дӀайийнар Грозненски района «Куларинский» совхозе. ХӀана тӀатеӀӀа чуэцаш я уж. Из болх 710 гектара тӀа баьб.

ХьажкӀаш чуэцаш боахкача комбайнерашта юкъе къаьстта дика болх бу механизаторашо: Муртазалиев Лече, Вахаев Мохьмада, Къахьегама Сийлен III стена орден леловеча коммуниста Вангаев Папе, кхычар. ТӀеххьарчох къаьстта дувца довгӀа. ХьажкӀаш кхеча механизированни звенона кулгалдеш ва из. Йоккха балха опыт йолча Папе шийна новкъостацца хӀара шера геттара дика хьунбьею из культура. Масала, укх шера 380 гектара тӀа дӀайийра цо хьажкӀаш. ХӀаьта хӀара гектара тӀера чуэца уж кхыча звенонка чувахачул дукхагӀа а я.

СУРТАШ ТӀА: 1. «Куларинский» совхоза хьажкӀаш кхеета звенона кулгалдеш вола П. Вангаев.

2. Цу совхоза хьажкӀаш чуэцаш йоахка агрегаташ.

З. БАТЧАЕВА сурташ.

ФЕРМА ДА ВАЬННАВ

Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхоза хьайбаш леладераша ханал хьалха кхоачашъяьй укх шера йис бетта паччахьалкхенга шура йоахара план. 17 сентябрь кхоачаш паччахьалкхена дӀачуеннай 122 тонн шура. Из я кхаь квартала яланал 12 тонн дукхагӀа.

Цхьа-ши шу хьалха колхоза шурий ферма еррагача а районе эггара тӀехьюсачарех лоархӀаш яр.

— ХӀана дагаехача а язь хетийташ хи яр из, — яхаш дувц балха йоккха опыт йолча, дукхача хана денз укх ферме доаркала къахьегача Галаева Маднатас. Цкъайолча хана, юкъера хьайийцача ферме хӀора кхоабача ӀаттагӀара дийнахьа цхьа килограмм мара шура якхкацар оаха. ХӀана лелар тха гӀуллакхаш иштта аьлла? Эггара дукхагӀа тха балха Ӏаткъаш дар доаркийи скотникийи къахьегаме тоттара во хьалаш хинна хилар. Социалистически эхь лелаеча формаьнаш гойтар. Массехк бетта а итогаш ца еш моттигаш хиийслора. Ферме цхьаннена а хаиар дикагӀа къахьегар малав, балха тӀа тӀехьаьусар малав. ХӀаьта юххера а итогаш йина гучадоалар цхьаццe болча хьайбаш леладераша дика толамаш даьхалга. Цудухьа, цу тайпарча хьалашка керда динагӀйолча опытах пайда эцар дувцилга а дацар. Цох бехке ве сага коравагӀацар. ХӀана эьлча каст-каста хувцалора ферме кулгалхой. Хьайбашта Ӏунал во дора, доакъара кхом бацар. Йолли силоси массаза а хьайбеш Ӏенгара дахалехьа кхоачалора. ХӀаьта ча кийч а ца деш дӀаталар доахана. ТӀаккха ичахьара кургъар шура?

Цу тайпара болх кхы ла йиш йолаш бацар. Шоай декхараш эсала кхоачашдарах ферма а колхоза а кулгалхой балхара дӀабаьхар. Колхоза председателалла хержар, кхона вале а ше дика организатор волга дӀахайташ вола специалист Костоев Муса. Дукха дар керда веначе кулгалхочунна кхоачамде дезаш дола гӀулакхаш. Ма дарра дийцача, дерригa а юххьанга дӀадоладе дезаш дар. Боахама дукагӀдола доакъош рентабельни дацар. Мувса юххьанца дӀаволавелар хьайбаш боахама гӀулакхаш тоаде. Ферме везар шийи балхах дог а долаш, шиш а болаш воле, лерттӀа кулгалхо. Цу тайпара сагар Джанаев Тайсум. ХьалхагӀа ше дийнача оагӀорахьы дӀавоевзийтавар цо. Болх хьакъьалца вӀашгӀехьбаккха ховра, моллагӀа дале а шийна тӀадилла декхар бехктохкаме а хеташ кхоачашдора. Цудухьа, из ферма заведующе хьожавир. Хале дале а дийнахьа а буйсана а сатӀаьар фуд а ца хоеш, ферме хулар из. Цудухьа, цунна дика ховр хьайбашта эшар фуд, кхоачаьбоацар цу сахьате дӀадаккха вӀашгӀехьдоалар. Къаьстта чӀоагӀа тӀахьокам лоаттабе ьялар хьайбашта лерттӀа Ӏунал дара. ХӀана эьлча, доал дарга хьежка мара хургьяц хьайбаша луш йола продукци. Тоайир доакъар оалa механизм. Цо торо хилийтар доакъар кийч а деш хьайбашта дӀатела. ЧӀоагӀйир къахьегамен производственни дисциплина. Балха тӀехьобусараш е хьалхе дӀаухараш, шоай декхар диэза кхоачаш ца дераш кӀезигбелар. Цу тайпара гӀалат дӀалийтараш собрани а йийл, бехктохкаме оаз. Еррагача а коллектива хьалхашка жоп дала атта дац. Цудухьа, гӀалат даьлийтар тӀайоагӀача хана шийна новкъосташта хьалдашка кхы цӀеваза ца везаш шийна декхар дизза кхоачашде хьожар. ГӀулакх иштта вӀашгӀехьдаккхарах дика пайда баьлар, хӀана, доахан хашнахьа ца детташ, ца кхоабаш е хий ца моллеш моттиг нийсьелча «ЧП» лоархӀ ферме.

— МоллагӀча производстве а толам баккхар нахах тийша да, — йоах колхоза председатела Костоев Мувсас. — Цудухьа, хьайбаш леладерашта лерттӀа къахьегамен бытовой хьалаш вӀашгӀехьдахара йоакхо ю оаха. Из хьадех аз ферма кулгалхошкагара а. ДукхагӀдолча култ-карара даьча балхашта механизаци яьй ферме. Дика тоа а еш хоза кийчъяьй ЦӀе утолок. ХӀанз доаркашта садаӀа, радиоприемникага дуарӀа, керда журналаш, газеташ деша торо я цу чу. ХӀаьта шийй эзанеш теоретически кӀоаргъе безам болбуча цӀеча утолоке лаьттэш дагаьлахь лоархӀа литература. Къаьстта йоакхо еш леладу оаха хьайбаш леладерашта юкъе социалистически эхь лелаяра гӀулакх. ХӀара дийнахьа баьча балха итогаш ю. ХӀаьта динатӀа къахьийгараш ахчан премешца белгалбоах. Цар сийна массаза а арахец «молние». КӀезага бен тха шурий ферме балха йоккха опыт йолаш бола доаркаш. Цар говзал къоначарна шерагӀа дӀайовзийте хьожа тхо. Цудухьа укх шера тха ферме дукхача хана деша къахьегаш хьабоагӀача доаркашта Галаева Маднатан Пидиева Фадеен нийсса башха-дика толамаш доалаш къахьегаш ба къона доаркаш Парижева Марема Галаева Радимхапи. ХӀаьта, балха йоккха опыт йолаш болча хьайбаш леладераша беча хьехамиа ладугӀар хьалех аз ферма кулгалхошкагара. Айс а, сайна ца ховр, эзь а ца хеташ царга хоат аз. Цох пайда балар мара, эе цӀаьккха а хинадац. Цо айду хьабаш леладерий хьинар, бехктокхам, наха кхетаду шоай гӀуланха дай нювш болга. Цу гӀулаккаша тоэо хулийт наьха балхаца ре йезам совбаьнна.

Хьалхарча шерашка саьна, соахка Ӏан замалахьа доакъар кӀезига дар боахаме. Бакъда, из хьайбай продукци яккхара дукха Ӏаткъандар. ХӀана аьлча, хӀара нилограмма кхом а беш хьалхагӀа кийча а дийя мара дӀателацар хьайбашта доакъар. Хьалха саиа, рацион дукхагӀча даькъе чох латтар. Бакъда, цунах концентраташ, патока, кхьйола микродобавкаш а еттаи кийчдар бахьан долаш из хьайбаша дика дуар. Цо торо хилийтар хьайбай продукци хоалуш лакъе.

Дика тоабьб ферме зооветеринарни болх а. Цунна къаьстта тешал ду укх шифраша: пагахьа сайна, соахка хьалхарча ах шера боахаме 52 бежан денналале, укх шера цу юкъа бархӀ мара денладац.

Шура а соахнарчул дукха дукхагӀа йоахк. Укх хана дӀадахача шера яьннхачуица нисйича хӀанз хӀара дийнахьа 150—170 килограмм дукхагӀа шура йоахк боахаме. Цук хьоанал цӀаьнкха а базисни йолчул кӀезигагӀа хинназ.

Колхоза хьайбай боахам даим пайда луш хилийтара кхоачанде дезаш дукха хӀамаш да. Бакъда, укх тӀаххьарча цхьан шера колхоза хьайбай боахаме хиннача хувцамаша тешал ду боаламa кулгалхоша а хьайбаш леладераша а хьаллоацар нийсса никъ болга. Кхычахьара новкъостал дарга а ца хьежаш, чурча торонех ма хулла дукхагӀа пайда эца гӀерташ хьабоагӀа хӀанз колхоза хьайбаш леладераш. ХӀаьта, торонаш массадолча а боахамашка шортта я. Укх боахама опыто цӀаькха а хьахьокх чурча торонех хьакъъалла пайда ийбеча гӀулакхаш толаме леларгдолга.

ХӀанз, колхоза хьайбаш леладераш тӀатеӀӀа Ӏан кийчо еш боахи. Ферма кхийнаш дӀохдаьд, дукхагӀдолча чухьнахьара балхаш чакхдаьхад. Къаьстта дика товьй Ӏаьсий чулатта моттиг цхьабаккъда. соахка Ӏай нювш лайна хало дага а йоагӀаш укх шера боахаме боккха тержам тӀабохийт хьайбашта дӀалале шортта доакъар Ӏалашдаре. ХӀана аьлча, хьайбай продукция яккхар эггара хьалха тийша да уж лерттӀа кхаба вӀашгӀехьдаларах.

АргӀаш а дань дӀаоттадаьд 200 тонн ча. План 2000 тонн йолаш хӀанзалехьа кӀога чу еллай 1700 тонн силос. Силос дӀахо а кийчъеш я.

— КӀезига кийчъяьй хӀанз а йол, — яхаш дувц Костоев Мувсас. — Бакъда, цу гӀулакха дикка нах эш тхона. даьннад тхо. Йол хьакха еза цонех дукхагӀъяраш косилкаш тӀагӀорг йолаш яц. Цудухьа, дукхагӀйола йол кулгара хьакха сацш я. Цу гӀулакха дикка нах эш тхона. Бакъда, из проблема дӀалькхдара уйла яьй оаха Юрта бала нах колхозе безамегӀа мангал хьакха хьухаргболаш оаха лаьрхӀад тхона новкъостал де венначунна, цо хьанхача аьлах ах цунна шийна дӀаяла.

Х. ШАДИЕВ.

ЖУРНАЛ ДЕШАРАШЦА ВӀАШАГӀКХЕТАР

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома политически сердалов ЦӀагӀа КПСС ЦК «Агитатор» яхача журнала керттера редактор М. П. Габдулин вӀашагӀкхийтар журнал дешарашца. город Грознея республикан агитационно-пропагандистски актива вакалашца.

ВӀашагӀкхетар хьадийлдар КПСС обкома секретара М. О. Бузуртанова. Шедоацца къамаьл деш цо белгалдир кхоьгӀкъа шерал совгӀча хана журнал партийни организацей, докладчиккий, политинформаторий, агитаторий, нахаца болх бечар, парте тӀахьехама доши нахага вӀадовзийтачар тешаме гӀонча долаш хьадоагӀилга. ХӀана цун тираж цаӀи ахи миллион гаргга экземпляр я, из дика довзаш да берригача мехка. Нохч-ГӀалгӀайчен духьа хьараш нах болча идеологически актива а. Дукха оагӀош йолчен беркатечен парте Центральни Комитета къаьнагӀчарех цаӀ долча журнала балха дукха ха йоацаш боккха мах баьб. КПСС-и Советски правительствен чурен арахьарен политика дӀайовзийташ, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча, боахами культурен хьайра деьхараш кхочашдара уж оарцагӀа боахача дика хӀамаш карагӀдуларах укх шера август бетта «Агитатор» яхача журнала елар Къахьегама ЦӀеча Байракха орден.

Гулбеннарий, республике журнал дешаш мел барий цӀерагӀа М. О. Бузуртанова редакце коллектив декъала йийшар доикха совгӀат даларца, керда творчески толамаш цо дахар лоаш лоаца бьаккхар.

Дош делар «Агитатор» яхача журнала керттерча редактора М. П. Габдулина.

Журнала 60 шу дизарах отчет душ къамаьл деш М. П. Габдулина белгалдир КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо журналистаниара дӀадийхар тӀагӀертта, юкъах ца боаккхаш болх белга, энтузиазм йолаш дог айденнен хулга, уйлен доши керда хулга. Ӏоаьча опытах когтӀортолга а еш, редакционни коллективо шийй вуз тӀаухийт материалий чулоацам бӀаьхегӀа хилийтара, уж такаш хила ма еззарен кӀийле чӀоагӀа йолаш хилийтара. Парте экономически стратеги. Кхачан программа кхоачашъяра тӀехьа лоаттабу къовсам, дунен халкъашта юкъерча вахара событеш дӀайовзийтарца цхьана журнала тӀа керттера моттиг дӀалоац агиташ вӀашгӀехьъаккхаро, цун формаши методаши дӀахьокхаро. Политико-кхетама балха практика ювцаш редакци гӀерт партийни организацешка хьахулаш дола керда мел дар хьагулде, къаьстта уйла тӀаухийт агитаце формеи, чулоацами, дошн, гӀулакхи цаӀ хилара.

ВӀашагӀкхийттача къамаьлаш дир журнал дешараша: «Автоспецоборудование» яхача завода парткома секретара Л. В. Колчаковас, парте ветерана Д. В. Грабчака, «Кавэлектромонтаж» яхача грозненски монтажни управлене слесара, агитатора У. Ю. Такаева, «Знание» общества Октябрьски районна организаце лектора Р. В. Мухана, НГӀАССР художественни фонда болхлочо Г. Л. Пассарара, Грозненски опытно-экспериментальни завода воккхагӀа волча мастера Г. С. Голикова, Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза механизатора Х. Э. Мусаева. Цар чӀоагӀа хьаштдолаш дийцар шоай уйла массаза а тӀаувзача журнала рубрикехи разделехи, журнало деш дола хьехамаши консультацеши, докладчикашта, агитаторашта, политинформатораша, художникашта - оформителашта гӀонна кепа етта материалаш тахан саготагӀа долча дешашта хеталь цифраши факташи маьхе йолга.

ДИКА ХОАМАШ

ЦхьайтталагӀча патилетка кхоалагӀча шера тӀейийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдеш хьайоагӀарех я Грозненски кондитерски фабрика коллектив. Духьал ер шу йоладенча денз планал совгӀа 62 эзар сома махка кондитерски изделеш арайийцай цо. Продукци маьхала яккхара план 112 эзар сома тӀеххкоачашъяьй, хӀаьта цу юкъа планал совгӀа арайийцай 139 тонн продукци. Къахьегама оасарла лаккхьар бахьан долаш предприятена хинна пайде эзараш сомаш да.

Участнашта, бригадешта юкъе социалистически эхье дикагӀа лоархӀачарех я карамельно-бисквитни участок. Цо укх шера йис бетта йола задани 16 сентябрь кхоачашъяьй.

• • •

«ХӀера балха дийнахьа дисциплина тӀехдиеи хьедар дукхагӀеи хилийта!» яхача тӀаьхьезалах къахьегаш ба укх деношка «Октябрьнефть» мехкдаьттен газа йоахача управлене лаьттан кӀалхарча скважинашта капитальни текущни ремонт еча цеха коллектив. Шера планагӀа 27 скважина капитальни ремонт а езача цар таханарча дийнахьа 79 яьй. ХӀаьта текущи ремонт ера план 122,2 процент кхоачашйир барттайнна коллективо бархӀ бетта.

Нохч - ГӀалгӀайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизара йолча социалистически эхье хьийкара даакъа а лоацаш къахьегаш хиларца шийи хьокхамешца дика кхычарея белгалъяьнна къахьегаш я цу цехера Гойт-Корте къахьегаш йоле мастера Платон Владимир Михайловичо кулгайду бригада.

Дукха за йоацаш скважинашта ремонт яра хиннача конкурси эхьашка «Грознефть» объедингене гӀолла хьалхара моттиг яьккхар цу бригадо. Цо дош деннад цхьайтталагӀча патилеткe кхоалагӀча шера паччахьалкхен задани Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дузача денга кхоачашъе аьнна.

• • •

Цхьанкха цех, участок, бригада тӀехьаюсаш йоацаш болх беш я Карабулакски химреагенти завод.

Цунга хьежжа лакха да технико - экономически хьокхамаш а. Заводе болхлоша, инженерно - технически балхахоша, рационализатораша, хадданза балха юкъе кердадар кхуелар бахьан долаш укх шера бархӀ бетта 58 тонн химреагенташ кхое езача, хӀанзале кхоьраш 146 тонн я. ХӀаьта паччахьалкхен дикале Знак тӀалатташ укхаза арахеце продукци 82 процентага дӀакхаьчей.

Уж толамаш доахача шоашкара доагГӀаш доле даакъа юкъе ккухьош хьабоагӀа аппаратчик, къахьегама ветеран, Яцук Николай Васильевич, электромонтер Юшков Александр Иванович, слесарь - ремонтник Кравченко Иван Анатольевич, лаборант Помотова Антонина Васильевна. Пятилетка кхоалагӀча шерера декхараш хӀанзале кхоачашдаьд царех хӀарене.

Белгалдаккха дезаш да лаккхерча категорех йоль продукци арахецача доккхий толамаш карагӀдуларах Карабулакски химреагентий завода коллективе укх денощка ВЦСПС-ей СССР Госстандартен Сийлен диплом енна хилар а.

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАР

Дукха къахьегама ветеранаш ба «Грозэнерго» къамагӀа йолча, номер цаӀ йолча электростанце къахьегаш. Цар доккха гӀо ду предприятеша электрически йоазален энерги кхом беш дӀаеннйтара, цох боагГӀача беса пайда эцара. Царех цаӀ ва Къахьегама сийлен III степена ордена кавалер, СССР энергетикен, электрификацен отличник Иванов Лев Дмитриевич. Укх электростанце балха валехьа 25 шу хьалха кочегар волаш дӀаболабир шийи къахьегама никъ Лев Дмитриевича. ХӀаьта ер 18 шу деьннед цо укхаза электрослесарь волаш къахьега. Шийи йӀаьха балла опыт цо дог реза а долаш дӀалу нагиртоша. Шийи керттера декхар а лоарх ветерана цу гӀулакхах.

ХӀанз Иванов электрически цеха автоматически группана кулгалдеш ва. Ерригача электрически станце из группа дикагӀачарех лоархӀаш я.

Республика бӀаьш болча энергетикашца цхьане Лев Дмитриевича толама дӀахьу цхьайттлагӀча патилетка кхоалагӀча шерара къахьегама вахта.

Х. СУРУДЖАНЦ, «Грозэнерго» инспектор.

Коми АССР. Ханал хьалхаювлаш къахьегаш я «Знак Почета» яхача ордена Печорски додача хин пароходства кемайи хи йистерча предприятейи коллективаш.

Пиъ эзар километр совгӀа дӀаьха да печорски речникий эксплуатационни наькъаш Тешаме партнераш ба уж Тимано-Печорски территориально-производственна комплекса мехкдаьттахойи газопромысловиккийи, Гаьнарча Къулбаседерча чкъаьрахойи саьрт леладерийи.

Пятилетка кхоалагӀча шера Печорски хин пароходстве гӀолла чаккдаргда массехк миллион тонн халкъа боахама мовхьаш.

СУРТА ТӀА: Печорски додача хин порт.

С. ГУБСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА ТАЙПАРА

Талла керттера дар фуд аьлча, из да хаоттам моллагӀча тайпара бале а, дика хьувкъам кхебар. ТӀаккха мара вӀаштӀехьдаргдац КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш толаме кхоачашде. Ховш да, вай республике укх тӀеххьарча шерашка хаоттам дика хинна боацилга. Цудухьа дукха халойаш ниийсъелар тха бригада балха тӀа. Бакъда, тхоай декхарех лоархӀа а луш хьадоагӀа тхо. Из тха вӀаштӀехьдоал чурча торонех бизза пайда ийбарах. Цул совгӀа, массаза а кердадар балха юкъеккуал.

Масала, карарча шера оаха юкъейоалайир коллективни подряд. Боахама расчетах болх баро доккха новкъостал ду толамаш даха. Лаккхелар наьха шоашта тӀадилла декхар кхоачашдара хьалхара бахктонхам, бухсоппаш хьахулар дукхагӀен дикагӀен хилийтара безам тӀабахар. хӀана аьлча, цох тхийна да хӀана тхона луш дола алапи. ЧӀоагӀбелар бригада болхлошта юкъера барт. Цу дерригне торо хилийтар укх шера юртбоахама культураш дика кхее.

Къаьстта дика хьийкъер укх шера гуракха дӀадийна алат. План 21 центнер йолаш хӀара гектара тӀера 27—29 центнер ялат чудера. Тха хьалашка из хьувкъам дика ба. Ишттa дика хьахинавай шекара свеклаш а. План 210 центнер йолаш хӀара гектаро лу 270 центнер.

ХӀанз бригада дукхагӀдола низаш тӀадерзадаьд шоллагӀа хьувкъам — ялета лаьрхӀа хьажкӀаш чуэцара. Цар 400 гектар дӀалоац. ХӀаьта уж ерригаш а индустриальни технологегӀа кхеяьй оаха. Бакъда, хьувкъам масса а долча лаьтташка цхьатарра бац. Масала, дика хьийкъай ССК-383 яха венгерски гибрид. ХӀара гектара тӀара оаха йоах 30—33 центнер фуалъяьха хьажкӀаш. Венгерски гибрид тха хьалашна дикагӀа хьувкъам лулга хьахьекхад хано. Цудухьа укх шера бӀаьсти цу фух йола хьажкӀаш дерригача лаьтташка дӀае даргӀа хиина дар тхо. Бакъда, лийрхӀар кхоачашде карагӀдаланзар. хӀана аьлча, республика юрта боахама министерство тха совхоза декхарийла йир 400 гектара тӀа «Днепровская» яхача фух йола хьажкӀаш дӀае. Доал массанахьа а цхьатарра дац даьле а, цхьабакъда, уж дӀайийнача гектара тӀара 15 центнер мара ялац. Вешта аьлча, из фу тха хьалашка пайдана доацалга шаьра гучадаьнад. Из кхетадеча бакъахьа хургдар района кулгалхоша а юрта боахама министерство а.

ХьажкӀаш хьоккаш шиъ «Херсонец-200» йиее ший «Херсонец-7» яхем комбайнаш йоахй. Сиха а дика а болх бу механизатораша. Дийнахьа 140—150 процент кхоачашдью шоай нормаш комбайнераша Хаджимурадов Ӏаддала, Муцураев Вахас, Сайдулаев Ӏаддала. ХӀаьта хьажкӀаш хьокхача агрегаташа лакха овсарле йолаш болх барах доккха даакъа доал водителий Симбаев Рашида, Шатаханов Мухьмада, Хашаев Джамуддина, Хакимов Хьусена.

Кхай тӀа массала а хул техничка. Комбайн ехача, из кхай тӀара дӀа а ца югаш цу сахьате тоне кийчча ба слесараш Татаев Ӏисарей Тасуев Мухьмадей, сварщик Эльдаров Ӏарби, механик Эльдаров Эльси.

ДикагӀа къахьегараш белгалбоах ахчан премешца, цар сийна арахец «молнеш».

Цу дерригне торо хулийт хьажкӀаш сиха чуэца. ХӀанз 250 гектара тӀара ераш чуена даьннад тхо.

И. ДАЛАЕВ,
Урус - Мартановски района «Гехинский» совхоза кхаш лелаечи бригада бригадир.

КИНОИ КХЕТАМ БАЛАРИ

Кинопроизведеней автораш, киноца юкъаенначa вай мехкарча предприятий, кинопроката организацей болхлой кхоачашдеш ба «Советски кинематографи дӀахо а дегӀаккхулара де дезарех» болча КПСС ЦК соцдама хьалхашка оттадаь декхараш.

Киноискусство декхарийла я нах шоай хьамсара Даьхе езаш, интернационализма, патриотизма дог-уйла долаш хьалкхеба. Вай вахара новкъарло ечунца къовсам лоаттабе, и. кх. дӀ.

Беррига идеологически болхлошта санна, мехка кинематографашта а кинофикаторашта а хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо. хӀана аьлча, идеологически болх тоабар, пропагандистски болх дӀабахьар дикка даакъа кхоачаш да ткъога а. Нохч-ГӀалгӀайчен пачхьалкхен кинопрелищни предприятеша белггала тоабаьб республике балхача наха юкъе кино средствашца идеологически, политико-кхетам балара болх дӀабахьар. Кинотеатрашка а киноустановкашка а шерра юкъедоалаьд политически къахьегамен хьинар айдеш дола, вахаре хьинаре моттиг хьалеца нах Ӏомабеш дола, халкъа боахама хьалхашка латта деххараш кхоачашдара республика къахьегамхой тӀахьекаш дола Ӏилма-популярни, документальни фильмаш, художественни картинаш гойтар.

Укх тӀеххьарча шерашка гойташ хинна кинофильмаш социально хьинар дола, коммунистически моралаца ший оамалаш нийсъеш вола, заман политически а нравственни а хьисапаш дегӀаца дола турпал вовзийташ хиннад. Масала, общественноста лакхаре мах баьрех да «Кхел», «Маькха чам», «Москва бӀарга хих тешац», «Деррига юкмачтахьа» яха а, кхыдола а картинаш.

Республика пачхьалкхен киносета балха тӀа белгала хилар кинофильмашца болх бара керда формаши методаши лехар. Грозне а районашкарча юрташка а беха нах боккхача сакъердамца хьежаб тайп-тайпарча кинофестивалий программашка, тематически кино хьоккарга, парна бӀаргабайнаб тайп-тайпарча киноклубий. шоай лостамаш долча лекторей болх.

Къаьстта теркам тӀаьзар шийна Грозне вӀашагӀъеллача «Кино товзанчаш» яхача киноклуба. Цун кулгалдеш ва вокха энтузиаст, киноискусства пропагандист СССР кинематографистий Союза член Н. Куап. Цу клуба бовзалш болх бовзаш ба вай республике санна, цул араьха а.

ХӀаьта кхы кӀеаигагӀа лоархӀам болаш дац нахапа хулаш дола республика къонача кинематографа вӀашагӀкхетараш. Тайп - тайпарча мероприятешка хьинаре даькъа лоацаш хьавоагӀа режиссер И. Татаев, актераш Омаев Дагун, Яндиева Тамаре, кхыбераш.

Балха дикагӀдола лаькъаш лахар, кердадар юкъедоаладар — из да хӀанз моллагӀча сага эшаш дар. хӀаьта киноискусствоца лаьха дегаш деладечарна къаьстта а ош из. Кино хьоккара дикал лаккхьир, наха дика гӀулакх дар — уж дешаш да дахи йоакхо е езараш. Иштта болх барца белгала ба Гудермесский Надтеречни райкиносета кинофикатораш. Ерригача показателех пхьайтталагӀча дятилетка кхаь шера план кюль бетта кхоачаш а яь цитилетка диъдагӀча шера чотагӀа къахьегаш ба уж.

Иштта шоашта хьалхашка латта декхараш, шоай бехктондам кхетабеш хьабоагӀа Урус - Мартановски района ГӀойтӀа яхача юртара киномехкий А. Сатуеви кинопередвижка механик Н. Юпаеви. Иштта дика болх бу киномеханикаша: В. С. Бахатова (Сунженски киносеть), А. Тунгусбиева, Т. Багаевас (Надтеречни киносеть), Б. Ведзижева (Назрановски киносеть), кхычер. Иж шоаш балха болча моттиге наха сий деш а лоархӀаш а бола, шоай декхараш диза кхоачашдеш бола нах ба.

Республика пачхьалкхан киносета дика кхоачашъю наха гӀулакх дара планаш, декхараш. лакхагӀа хулийт ший хьоккамаш. ЦхьайттагӀча пятилетка шин шера ах шера планал совгӀа гӀулакх даьд 3102 эзар сага. Дикка дукхагӀа хиннаб кинотеатрашка а киноустановкашка а ухаш бола нах.

Иштта хьалхеш я районашкарча юрташка балача наха лаьрхӀа йола кинопавильонаш, масала, хьалхьа яла йоахк Веденски района Дишне-Ведено яхача, Шали, Гудермесски района Комсомольское яхача юрташка. Кастта ший хьалхара зритель тӀаэцаргва Грозне В. И. Ленина цӀерагӀча проспекте хьалдаь даьннача «Юность» яхача кердача кинотеатра а.

Толамаш дале а цӀенденна дӀадаьннадац нийслуш дола кхоачамбоацараш а. Нийса а боагӀаш а бехк боах наха кинотеатрий, киноустановкай репертуарии планированеца дувзаденнача кхоачамбоацарий хьакъехьа. Хала хете а, республика ерригa юрташ яц кинофицированни. Цхьаболча болхлоша безаче тайпара дӀахьоц из болх. Уж кхоачамбоацараш тхона гуш да, уж дӀадахаре тӀабераабаь болх а мероприятеш а чакхйоахаш я. ХӀаьта дукха ца товш наха доахаш дола бехкаш ца хулийташ шоай болх дӀахьоргба аьнна хет ерригача республика киносета беррига болхлоша. Кхыча тайпара хила йиш а яц. хӀана аьлча, уж ба киноискусства гӀолла республика къахьегамхошта. кхуваш йоагӀача тӀехьен нийса кхетам бала берараш.

И. ШАУЛОВ.
НГӀАССР пачхьалкхен кино методкабинета директор.

Шоай декхараш цӀенен дикен кхоачашдеш хиларца белгалбаьнна ба «Сунжанефть» мехкдаьттея гази йоахача управлене ремонтно-гӀишлон участкера болхлой. Мехкдаьттахоша лаьрхӀа шина квартирех дола цӀа планал хьалха хьалдаь даьккхар цар дӀабахача август бетта. Кхычарна шоашкара масал гойташ хиларна бовзаш ба унхаза плотник Плиев Мажит, сантехник Рыбалко Иван, электросварщик Калайталов Виталий.

СУРТА ТӀА: аьрдехьара аьттехьа: М. Плиев, И. Рыбалко, В. Калайтанов.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Комсий гайдолг диза да

Наурски районерча Ищерская яхача станицера араваьнна Тийрка аьрда оагӀорахьерча йисте гӀолла хьалволавелча ерригa аре дӀалаьца я моттигерча «Победа» яхача совхоза кхоалагӀча отделене комсий бешамаш. Чуйина комсаш чуэцаш латт укхаза хӀанз. Комсаш лелаерашта хьувкъам чуэцача новкъостала баьхкаб. Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен университета студенташ. Укх отделенена гӀо деш я университета химико-биологически факультет.

...ДӀоадаха шоатта дп бӀаьла малх а хьежаш. къаьга сигале йолаш дар. Дя делкъийга кхоачаш латтача хана нийсделар тхо студенташ комсаш хьайоахаш боахкача отделене цхьоалагӀча бригаде. Укхазара дӀа гаьна яц «Звездный городок» аьнна ший тайпара коза цӀи тилла йола. Тийрка йисте, лакха урагӀъяха ягӀача мийхай Ӏийне улла студентий лагерь.

Болх беш боахка студенташ комсий гаьний мугӀаршта юкъе ба, тӀагӀолла дӀахьенача нагнагахьа корташ мере бӀартагец цар: сихбенна бохи уж, хьалъха комсаш наьха йисте латтача доккхийча яьшка Ӏочуйоассаю. Хьалдиза яьш цу саххьате хьатӀаенача автоподъемнико самосвала хьасаперча тракторни прицепачу доасаду. Цхьа прицеп етта йоалаше а хьатӀакхоач шоллагӀъар. Из дерригa а укхаза дика вӀаштӀехьъяьнначa заводской конвейере санна лел. ЦӀаьхха дагайох укхаза «Хьувкъам ца бойташ чуэца!» яха ицерцаша-лаьтта леладераша масса хана дика кхоачашъеш йола дешиз.

Эггара хьалха къамаьл хул тха биологически отделене шоллагӀча курса студентий группа кулгалхочунна университета воккагӀволча преподавателица Геннадий Андреевич Золенкоца. Ше хьехархо а къонача тӀехьенна кхетам лур а хиларах тарра дувц цо:

— Дика хьийкъа товенна латта комсаш чуэцача студенташа новкъостал дар — из-м вай къонача тӀехьенна хьалхашка латтача доккхача декхара цхьа оагӀув мара яц. Тхьах шу да студенташца цхьана комсаш чуэца уха. Сона хетачох, укхаза керттердар — къахьегам беза, шоаш а кхычар а хьега къин хам бе, вашача хана новкъоста гӀо де нийча хила, барт болаш, цхьоагӀо йолаш хила студенташ Ӏомабалар. Из деррига дукха дукхагӀа болча студенташа дика кхета ду. Общественна хила а лаьцьабаргбола а нах шоеex хила безийга хов цар.

Из дика гуш да студентий балхага хьежача. Хадданза 120—130 процент дийнахьара норма кхоачашъеш хьабоагӀа студенткашбиологаш Сундукова Елена, Габарова Белкъис, Китаева Марина, Тахигова Хьава. Студентий химиковий группера (группа кулгалхо преподаватель А. С. Редчук) Юпаева Табарика цхьан дийнахьа ши норма. хӀаьта Солтамурадов Гилане — шиъе ахи норма кхоачашъяьй. Иштта болх бераш дукха ба.

— ДикагӀа болх бераш сенца белгалбоахаш хоастабу?

Цу хаттара жоп душ студентий отряда комиссара М. У. Умарова йоах:

— Хьалхахьиначa группана карара кара тела вынпел лу, кхаь дийнахьа вӀаштта 120 процент норма кхоачашъьчоа ахчан премилу. Дийнахьара норма эггара тӀех кхоачашъьчун сийна лагере хьалйогӀ къахьегама сийлен байракх. Ши кӀира кхоачаш йоацаш оаха укхаза йоаккхача хана из байракх хьалъегӀай студентий А. Астамировай, М. Пугоевай, Т. Юпаевай, М. Джабраиловой, Ф. Оздоевай, А. Висеркаевай, М. Ленутске сийна. Цу гӀуланхо болх берий хьинар айду, кхы а дикагӀа къахьега безам оттайт.

Карара кара тела цӀе вынпел хӀанз I-ча курсерча студентий химиковий группага я. ЦхьоалагӀча бригаде 67 гектар я комсаш, уж чуийна баьлар студенташ шу дийнахьа. 370 тонн совгӀа комсаш я цигара чуенараш.

Студентий балха раьза я бригадир Жуленкова Валентина Георгиевна а «Болх цӀена бу, вӀаши дика барт тов тха», — йоах цо.

С.-Г. КОТИЕВ.

СУРТАШ ТӀА: студенташ-биологаш (аьрдехьара аьттехьа) Е. Сундукова, М. Китаева, А. Астамирова; ком[illegible].

Автора сурташ.

«Г. Петровски цӀерагӀа Херсонски комбайнови завод» яха производственни объединени — мехка юртбоахама машинаш арахецаш йола керттеръярех цхьа предприяти. Укхаза арахеца ялх мугӀарагӀа хьажкӀаш чуэцаш йола технико-экономически хьонхамаши универсальности лакха йола «Херсонец-200» яха комбайн дика йовзаш я вай мехка яйза ца Ӏеш доазол араьха а: ГДР, Чехословаке, Болгаре, Кубе. Эггара хьалхара комбайн парти дӀаяхийтай Никарагуаи Мозамбикаи.

ДукхагӀа арахецаш я объединени дикало Знак тӀалатта продукци. Объединене рационализатораша соахха цхьан шера шоаш яьча разработкаех СССР ВДНХ 10 медаль яьккхар.

ХӀанз объединене реконструкци еш латт. ХӀанзза а нараерзаьй 15 миллион сом совгӀа капитальни вложенеш. Уж балхаш чакхдаьнначул тӀехьагӀа хьажкӀаш чуэцаш йола мощносташ шозза дукхагӀа хургъя.

СУРТА ТӀА: слесарь-испытатель Анатолий Андреевич Кастерный.

Г. ЯЧМЕНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ШЕЛЬФА ТӀАРА МЕХКДАЬТТЕИ ГАЗИ ЯККХАР А ЭКОЛОГЕ ПРОБЛЕМАШ А

Ӏаьржача форда чу, цун берда 72 километр мара гаьна йоацача Голицынский газ йоалла моттиг хоравррах ерригa Крымски ахгӀайре укх шера бӀаьстан хала деиз ший газ йоагаеш я, хӀаьта цига газ кхоач форда бухе йиллача трубопровода чу гӀолла. Цул совгӀа, Крым хьалха кхычахьа йоаккха газ йоагаеш хиналле, хӀанз цо ше а газ яоттаю Украина къулбехьен массехк района цхьатарра.

— Экономически оагӀорахьара из геттара пайдана да. Цхьабакъда, шельфа тӀа газови промыслаш хьаяро тхона хьалхашка оттаьй цӀен хашттара экологически проблемаш, — йоах «Черноморнефтегазпром» объединене начальника Петросян Михаила. — Форда чура газ йоахача кердача моттига массехк итташ километраш мара гаьна йоацаш я къаман юкъара лоархӀам бола йоккха курорти зона. ХӀаьта проблема ювзаенна я, моттигерча газа кубометрца 40 кубически сантимер конденсат хул. Форд бӀехбара хьакъехьа оале — из мехкдаьтта санна бӀехбу цо.

Газовикаша пайда эцар лоалахарча — Азовски форда тӀа Ӏоаьлча опытах. Цига кхы а 1973 шера Стрелковски месторождени оалача бурув тохача газа промыслашта пахаддаш бӀарг тӀалоаттабеш бар чкъаьран боахама специалисташ. Проходчикаш бурув тоххаше а чкъаьран боахама Азовски института болхлой сиваш кхийна массехк метр мара гаьна доаллача хин проба эцаш хиннаб, форда бухе йодача хӀаманга, чкъаьра юаш йола микроорганизмашка бӀарг локкаш хиннаб. Контролераш раьза, хиннабеце a, юххьяна газовикашца цар гӀулакх шийла хиннадале a тоххамашна хьакьекхад из новкъарло еш доацилга.

Цул совгӀа, бурув деттача гидротехнически сооруженех пайда а баьннаб цар тӀа бентосаш кхее йиш хиларах, хӀаьта бентосаша цӀенду фордаш, чкъаьран тела кормаш а хила йиш я царех, пайда эца йиш я органически удобренеш хьаеш. 1982 шера газ йоаккхача платформа дехьасехьа шин бетох эзза дӀатехача канаташ тӀара чуийцар мидий хьалхара хьувкъам, из дӀабехьийтар форда гаьна йоашача фермашка. Укх шера цу тайпара балхаш де лерхӀ Каспийски форда промыслашка а.

Гонахье бӀеж ца ийташ лораю газ хьайоаккхача, дӀайохьийтача, чакхйоаккхача хана, хӀаьта из тӀехьагӀа яхы тӀа лиргӀа хулаш латт. Наггахьа хьалхагӀа, масала, бурув теха яьнна породаш дикка массехказа йилача юха форда бухе йохийташ хиналле, хӀанз уж берда тӀа хьаарайоах. Кхьметтел дизелий выхлопной коллектораш тӀа ехи даьтта тӀадамаш дегаза диса доагорй хьакъоастадеш, сепадеш йола хӀамаш. Уж хьаӀов, цул тӀехьагӀа бурув тохарз кхоачалах дӀатох уж.

Шельфа тӀа мехкдаьтта, газ яккхара планаш дегӀа кхувларга хьежна специалисташа кийчъю гонахьара среда лорадара лаьрхӀа йола керда а керда а технологеши оборудованеи. Иштта, Вакурча «Гипроморнефтегаз» института болхлоша хьаьй бурув тохача шлама электротермически обработка ещ йола кхесташ йола печик, дукха йоацаш Дунен халкъашта юкъерча лейпцигска ярмарке. Дошо медаль елар цунна. Бурув тохача шламе хулаш йола токсични хӀамаш Цельсех 500—600 градус, температура хилча бокъонца нейтрализоваться деш хул, бурув теха яьнна порода цӀаьхха боарамга диллача эӀамигагӀа хул (керамзит яха гӀишлон материал хьахул). Из экологически оагӀорахьара хиина а ца Ӏеш, бурув тохара платформай болх чӀоагӀегӀа лахбара а лоархӀаме хӀама да.

Иштта балха юкъейоалаяьй мехкдаьтта доалла хиш цӀендеш йола наьбрий флотаце электрокоагуляцион установка. Хий цӀендара цу тайпара способах пайда эцаш, электрически тока Ӏоткъама нӀала пластинаш тӀарча аьшкал частицаш хи чу йолх, мехкдаьтта коагулянташ а хиле. Цу тайпарча шин аппаратах пайда эц хӀанз Каспийски форда тӀа а. ХӀана из метод тоадеш эргадоаккхац да: специалисташта карагӀдаьннад пластинаш ца талхаш дукхагӀа яхаргьяр де, цунца цхьана установкаца болх бу ха йӀаьх а еш.

Форда хина электроактиваци яра аппарата балхага хьожаш ба хӀанз: из шерра юкъейоалаяро дӀахойордача хана торо хулийтаргья арахьара хьатӀаккхухьача реагентех бурув тохача пайда ийбар дикка кӀезиге, уж форда чура хьалйоахаш хиларах. ХӀанз хьальча, кердача испытани ечарна юкъе я — хьаӀайна сеца латта хиш цӀендара а цара утилизаци яра а установка, скважинашта проба яра продукташ йоагара горелка, чурча доагора двигателей газаш цӀенъяра установка.

«Гипроморнефтегаз» института кийчъяьй болх ца беш сайца гидротехнически сооруженеш тоанра методика. Цо торо хулийт уж балхаш деш фордача лелача садоалача хӀамаита хулаш дола зулам геттара кӀезиге.

— ТӀеххьарча шерашка акваторещ тӀа хьал а яь балх бе йолаенная Ӏалам лорадара итташ объекташ, — йоах СССР газови промышленноста Министерства «Главморнефтегазпром» Керттерча управлене начальника Юдин Станислава. — ЛоархӀамерча объектах ца! лоархӀ оаха Каспийски форда тӀара Мехкдаьтта Дюбенда-Кхерий яха мехкдаьтта провод. Из болх бе йолаяларца дӀадоал хӀара шера 300 эзар кубометр совгӀа баллистни хиш Ӏоаде а утилизаци е ца езаш, танкерашца дӀа-юха кхухьа мехкдаьтта продукташ кӀезигагӀа йоа.

Мехкдаьттеи газеи флоти судаш тӀа оттаьй чуула хиш, нуклаш, кхыйола отходах хьагулъеш йола емкосташ. Форда юхе йдача дукхача районашка хьалий мехкдаьтта кхийтта хиш, ночча а чӀоагӀа а судай отходаш гулъеш а цӀехъеш а йола пункташ.

1978 шера вай мехкарча фордаш тӀа сейсмически тохкамаш деш лелхаш йолча вещесташта меттел пайда эц «лелхаш йоацача» источникех, цар Ӏоткъам бац форда ихтиофаунана. Иштта, масала шерра пайда эц пневматически источникех, цар форда бухе йоккха моттиг чулацац дӀаяржарга диллача. ВӀарча хьакийнача Ӏалам лорадара дечо торо хилийтай фордашка пластовни а хьаӀайна а хиш чуаехийтар дикка лохде, хӀаьта дукхача моттигашка (къаьстта Азовски, Ӏаьржача, Балтийски фордий акваторешка) вӀалла чу ца кхувсаш соцаде. фордашкара хий ийдар кӀезиге (пайда ийбу цӀендаьча хьаӀайнача хих, хий кхесташ йолча къайлача циркуляционни системах), лаккхъенна Ӏалама а попутни а газа утилизаци яра процент.

Гидрометеорологеи Ӏалама гонахье лораяра тӀахьожамаи йолча СССР Пачхьалкхен комитета даннех мехкдаьттеи гази йоаккхача форди районашка Ӏалама гонахье бӀехъяр дикка лохлуш латт. Бакъда, шельфаш тӀа деш дола балхаш кхы тӀа а дукхагӀа хул. Бурув тохара вышкаш хьалъутттаю хӀанз Каспийски форд санна йолча традиционни районашка уттаиь ца Ӏеш, хьалхо мехкдаьтта доаккхаш ца хиннача фордий шельфаш тӀа а. Цудухьа, дукхача фордаш тӀа (шоашта юкъе Ӏаьржа, Балтийски, кхыдараш долаш) дӀахьош я биологически, гидрохимически, геохимически тохкамий бӀарча комплекс, цар торо хулийтаргья лоацача хана Ӏалама гонахье лораяра де дезараш белгалде.

УМАНСКИИ Михаил.
(АПН).

Саги Ӏалами

Сайгаки дукхал юхаметтаоттаяьй

Акха устагӀа, тарпан, зебра-квагту, стеллерова оала етт. кхыйола садоала хӀамаш сага кхы цӀаккха бӀаргагургьяц: уж кхы хургйоацаш дӀальенай лаьттан тӀере. Ӏалам лорадара Дунен халкъашта юкъерча союза (МСОП) эзар гаргга садоалача хӀамай тайпа дӀадоалац латтарг а лаьрхӀа «Цӏеча книжка тӀа» дӀаяздаьд къаьстта лораде деза тайпаш. Цхьабакъда, чулаца йиш йоацар чулацац цо, цудухьа дунен дукхача мехкашка шоей къаьстта книжкаш леладу.

Вай бӀаьшерей хьалхарча ткъаь пхиъ шера дӀаялар кхерам болаш хинна сайгак дӀаяхъаь хиннай цу тӀа. Из кӀезигъенна хиннай 150—200 мара ца юсаш. Советски пачхьалкхено из садоала хӀама лораярах даьча гӀуллакхаца сайгак миллионага кхачийтарал совгӀа, торо хилийтай цун цахаддаш йола промысел вӀаштӀехьъяккха. ХӀанз сайгаки дукхал Ӏул дажаш да вай мехка азиатски арешка — Казахстанеи Калмыкеи.

Казахски ССР Ӏилмай Академе зоологе Института воккагӀволча Ӏилмаи болхлочо, биологически Ӏилмай кандидата Фадеев Витале дувц.

— Сайгак — из гӀомарий арешка, арешка лела антилопах тара йола садоала хӀама я. Из мамонта а тха доаллача носорога а ханнара я, гаьнара гаргалол йоал цун гаьзарех а. Йоккха хинна кхал сайгак 60 килограммага кхоачаш хул. Цун дулх чам болаш да, геттара дукха витаминаш йоахк цох, ший калорийностага диллача из тӀех да къулбаседерча сиь, гӀаьан, устагӀан, кхьметтел бежана дулхал.

Сайгака цӀока — тӀехдина бийдал я замши хроми хьаяра. МаӀача сайгакий чухьайза ахаш къегаш муӀаш хул. Вешта, уж бахьан дукхагӀча даькъе из садоали хӀама цӀенъенна дӀаялар кхерам болаш хиннай. ДӀадахача бӀаьшере Китае сайгака шин муӀах луш хюнай говр е кхьметтел инкал. ХӀанз а ба цар мах дунен рынке лакха. Валютах йохача чарахьий продукцена юкъе хьалхарча моттигех ца! дӀалоацаш я сайгака муӀеш. Кхаь маӀача сайгака хьалхарча сортах йолча муӀий мах ба арахьарта рынке баргузински собола цӀена санна е доттоӀаьржа бесса долча цогала кхаь цӀена санна.

Казахстана Ӏилмай Академе зоологе Институте вӀашагӀъеллай массазара комплексни экспедици, цо цу сакъердамеча хьайбах дола Ӏилмай тохкамаш ду. Специалистий хьесамах республика территоре тӀа хьадаьд лаьрхӀа дола сайгакаш лелаю боахамаш, цига уж хьайбаш лораду. даим бӀарг локха цар промысел хьаяьй. ХӀара шера Ӏилманхоша белгалйоах промысла ханаши йоккхали, из ду керттерча, лоархӀамерча Ӏула де ца даийтара духьа. Цу хьайбаш боахамашка хьаю искусственни туклоаттаргаш, кхы тӀа а хий лоттаду моттигаш, чӀоагӀа лоа диллача Ӏай царна даха моттигаш цӀеньо.

Госохотпромхозаш — боккъонца вай заман предприятеш, промысла а аькха лорадара а мел эшачунца Ӏалашъяь я. Цар приемни пункташка латт йоккха холодильникаш, ден-бус 4800 сайгак чухоешаш йолаш я авторефрижератораш, урс хьекха, хьайбаш цхьалхадоаха цех, дукха кхыдараш. Промысла болх бу нах бах деррага хьалаш долча квартирашка.

Сайгака чарахьал деча юкъа промыслови боахамаш даьккха а даьккха нахага дехкад 70 эзар тонн къаьстта чам бола дулх. Яьнкхача продукце юкъара мах, шийца муӀаш а йолаш, 85 миллион сомал тӀех ба. Цох кхоалагӀа дола даакъа хилл ал — цӀена хьахинна пайда. Гучча тайпара чарахьий промхозаш — рентабельни предприятеш, шоаш йоахкхача продукцега диллача уж нийсъе йиш я массехк йоккхача хьайбаш лелаеча совхозаца.

Сайгакаш меттаоттаеча Ӏоаьлча опытах, вай шерра пайда эц гӀомарий арешка кулаш дола хьайбаш газель-джейран, кулан лорвеча, дӀайоарнаеча (кулан Еврозе анхача говрий тайпа да). Цхьан хана уж оекхарий хиннад йонихача территоре тӀа, хӀанз «Цӏеча книжка тӀа» дӀаяздаь да. Уж долча моттиге заповедникаш ний, хӀана аьлча Ӏилман тохкамаша хьехьхекхад, дӀадалар кхерам болаш долча хьайбашта оарцагӀволарал, лорадарал совгӀа, анхача Ӏалама ерригa генофонд лорае а эзилга.

МАСЛОВ Николай.
(АПН).

Нохч-ГIалгIайчен гIишлон управленена чуйоагIача баркIлагIча гIишлон-монтажни управлене шоллагIа йола участок дика къахьегаш хиларда белгалъяьнна я укх тIехьарча хана. ХIанз уж болх беш ба г. Грозне йиъллагIа йола городской больница хьалъеча.

Участке массарел дикагIа къахьегаш хиларах йоаккха я Сайфудинов Равиля кулгалду комплексни бригада. Шоай балха нормаш 120—130 процент кхоачашъеш болх бу наменщикаша Кукиич Адам Николаевича, Дзюзиев Адам Хамидовича, Васильева Вера Алексеевнас, Бруслинин Юрий Федоровича, Висаева Зара Мусаевнас.

СУРТА ТIА: А. Кукиич, А. Дзюзиев, В. Васильева, Ю. Бруслинин, З. Висаева, участка начальникаца Уциев Заурбека Исраиловичаца кхоачашде дезача балхий хьакъехьа дагабовлаш ба.

И. ПЛИЕВА сур.

Даим — мутIаре!

ЭГГАРА ХЬАЛХА — ДИСЦИПЛИНА ЧIОАГIЪЕЛГЕИ БЕХКТОККХАМ ЛАКХБЕЛГЕИ

Кертера чулоацам иа болаш чаккхдаьлар укх деношка КПСС МагIалбика горкоме района кулгалхой МагIалбикерча ветеранашца вIашагIкхетар.

Лоацца къамаьл а деш из хьадийллар МагIалбика горисполкома председатела В. Г. Тоотьянова. Цо дош лу КПСС горкома шоллагIча секретара Т. З. Албогачиевайна.

Гулбеннарашта цо дийцар вай социалистически Даьхенна хьалхашка революце, тIема, къахьегама ветеранашта карагIдаьннача мах баь ваьргвоацаш доккхийча сийлен гIулакхех, таханарча коахалла чIоагIа пайда бала йиш йолча цар вахара опытах. Белгалдаьккхар ветеранех дукхагIбараш тахан а шоай низ хьинари ца кходеш коммунизм хьалъерий мутIарашка латтилга.

Районерча алх бIаь совгIча тIемех къахьегамех ветеранашта юкъе дукха бе предприятешка, учрежденешка болх беш, юкъарча балха хьинаре даакъа лоацаш хьабоагIараш. Царех ба М. Х. Мальсагов, Т. Д. Коттоев, В. С. Завадский, Н. Н. Бузулуцкий, иштта кхыбараш.

ДIахо докладчика дийцар укх пятилетка шерашка района хьалхашка латтача доккхийча боахама а политически а декъарех, цхьайолча промышленни предприятешка, районерча совхозашка шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачаш ца деш хиларах, къахьегамхошта, къаьстта кхуваш йоагIача тIехьенна, коммунистически кхетам балара балха долча цIенхаштарча кхоачамбоацарех.

Цо белгалдаьккхар уж кхоачамбоацараш дIадахара, къонача тIехьенна шоай вахара опыт дIалара, города, района вахаре кхы а хьинарегIа даакъа лоацаргдоле яькъаш лахара хьакъехьа дагадовла, хьалхъал аьа ветеранаш гулбаь хилар.

Эггара хьалха къамаьл ду ветераний совета председатель волча В. Т. Ступника. Районерча ветераний цIерагIа цо бериал аьлар КПСС Централь(н)а Комитета нахаддаш революце, тIема, къахьегама ветеранай вахара хьелаш тоадара йоакхо ярах.

Цо белгалдаьккхар районе атеистически болх ледара лелалга, дина Iадалах чакхдовлача цхьайолча вахаравалара гIулакхашка даакъа лоацаш цхьабола коммунисташ нийслулга, цу даьъера коммунистий бехктоккхам лакхбе безалга.

Цо а къамаьлаш даьча цхьайолча ветеранаша а дийцар ветераний совета болх бе моттиг ца хиларах, горисполкомо из елча ветеранашта юкъера болх дикагIа вIаштIехьбаккха йиш хургхиларах.

— Ветеранашта юкъе геттара кIезига бисаб революци йоаккхача граждански тIем тIа даакъа лоацаш хиннараш, — аьлар П. П. Селиверстова. — Цхьабакъда, граждански тIемо бохабаь мехка боахам меттаоттабеча, хьалхарча пятилеткай шерашка социалистически вахар хьакхоллача, фашистий гIаьрахошта духьала тIом беча, цу тIемо даь зе юхаметтаоттадеча хьинаре даакъа даьца дукхача халонех чакхбаьнна вахара нах байаа ба дукхагIбола ветеранаш.

Цхьаккха кхоачам боацаш хала ба яр оала болх баьр. Итт совгIа километр гIаш яха дезар балха, хIаьта геттара кIезига хулар балха саг тIехьавоалаш моттигаш. ЧIоагIа яр наьха дисциплина, лакха бар бехктоккам. ХIанз балха дIакхувлаш а юха цIакхувлаш а автобусаш я, дукхагIбола болх техникаца бу. Мел атта баьннаб наьха къахьегам! ХIаьта хIанз дукхагIа нийслу дисциплина телхаеш моттигаш. Из ла йиш йолаш дац. ХIанзарча паргIатон хам ца белга, сакхетам лоха хилар мара кхы баьян дац цун. 79 шу да са. ХIаьта а юкъарча балха даакъа лоацаш хьавоагIа со. Нохкарий леладерий союза председатель ва со. Нахи а паччахьалкхенна а пайдане гIулакх да нохкарий леладелга. Нохкараштара болх дикагIа вIаштIехьбаккхара хьакъехьа дагадовла ветеринарий болхлой района кулгалхой а хьийхабар оала нохкарий леладерий собране. Грознера ветеринараш баьхкар тхо долча, хьехам а белар. Цхьабакъда, районера цхьаккха а саг вацар. Цо хьагойт районера гIулакхаш тIа бола нах нахаца болх бара дукха тIера боашилга. Из кхоачамбоацар дIадаккха деза.

Къонача тIехьенна кхетам балара балха хетадеь дар ветеранаша М. Х. Мальсагова, Т. Д. Коттоева, В. П. Норкина, кхыбараша даь къамаьлаш. Цар белгалдаьккхар цу балха цIенхаштта кхоачамбоацараш долга, уж дIадоахилга, наьрхошпара болх тоабелга массане юкъара декхар долга. Эггара хьалха кхуваш йоагIача тIехьенна беш бола болх цIенхаштта тоабе безилга комсомоло, школаша, цу балха даакъа кхоачаш йолча кхыча организацеша, даьша-наноша. Шоай оагIорахьара царна ветеранаша новкъостал дерга а дIахо йодача хана кхы дукхагIа новкъостал дергхилар а.

Ветеранаша М. Г. Коломыцевас, К. П. Масловас, кхыбараша дийцар нах бахача ноашка, улицай комитеташца беш бола болх геттара эсала лелабарах, из бахьан долаш хIара шера дукха руз-ъа дIадохийташ дIаегIа гаьнаш хьал ца хулийташ кагъеш дIайоахаш, бераштa ловзаль моттигаш йоеш хиларах. Цар белгалдаьккхар цу гIулакхашта бехктоккхам бола болхлой а ветеранаш а хьаькъаддача участкашка дIачIоагIа баь, цар цахаддаш тIехьожам лоаттабергболаш гIулакх вIаштIехьдаккха дезилга.

— Таханара вIашагIкхетар ал къоабалду. цох дIахо йодача хана бериат дергхиларах тешна а тешаш, — аьлар Х. К. Сампиева. — Тха «Малгобекнефть» НГДУ йоккхача коллективе болх бечарох 10 процент ветеранаш ба тахан а. Бакъда, ветеранаш дукхача халонех чакхбаьннилга, Iалаьмате халача хьалашка цар болх баьзга, шоай вахарца, къахьегамца вай общества таханара ди хьаккхелларош уж болга.

Нийса дац тахапара бараш а цу халонех чакхбаха беза аьлча. Цхьабакъда, шоаех тийша дIаденна гIулакх тешшаме чакхдоаккхаш хила беза уж. Iалаьмате лоархIаме да тIанийца сопамаш дизза вахаре чакхдоахилга, цу хьакъехьа цахаддаш тIахьожам лоаттабелга.

Вахача сага эппараш дукха да. Наьха хьашташ кхоачашдеча дукхадар кулгалхоех тийша а да. Къахьегача сага эппачуна оарцагIбоахаш, де йиш йола новкъостал деш хила беза кулгалхой.

Халкъа депутаташта цIенхаштта критика еш дар ветерана Г. М. Леонтьева даь къамаьл. Цо дийцар депутаташ шоаш хержачул тIехьагIа шоай участкашка боагIаш, наха эшар фуд хьожаш, шоашта денна наказаш кхоачашдеш, цар балха тIахьожам лоаттабе безарша боагIача боараме царгара из хьадехаш ца хиларах.

Ветеранаша белгалдаьккхар юкъера школаш йиштейьха баьвзачул тIехьагIа дIахо деша бахаза бйса а эскаре гIулакх даь баьнна цIабаьхка а районе дукха кхий нах болга, цхьаннахьа болх ца беш лелаш. Уж общества пайданерча балхашка дIанийсбелга чIоагIа лоархIаме долга кагирхошта юкъе беш бола кхетама болх тоабара.

Иштта укхаза дийцар цхьайолча ветераний вахара хьелаш тоадара новкъостал эшаш хиларах, цу дешарга хьажа декхарийла бараш цу гIулакха йоакхо е езарах.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо дIалехьача тайпара нахаца беш бола берригa болх тоабара, цу балха тIемен къахьегамен ветеранашта кхы а хьинарегIа даакъа лоацаргдоле наькъаш кхетадеш чаккхдаьлар района кулгалхой ветеранашца вIашагIкхетар.

А. ХАРСИЕВ

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежна дукхача шерашка цIена къахьегарах къахьегама карагIдаьнначий хии беш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль дийла

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ

№ 4 йолча маькха заводе гIолла:

Бирюков Дмитрий Георгиевича — болхлочоа.
Исембаева Зинаида Ахмадовнана — засыпщика.
Мухадинов Шамсудина — весовщика.
Маяцков Мадалбек Элмевича — приемосдатчика.
Суровская Мария Федоровнана — кочегара.
Точилкина Валентина Анатольевнана — кондитера.
Теплякова Прасковья Тимофеевнана — кочегара.
Шабанова Мария Семеновнана — кондитера.
Юрьев Виктор Александровича — газоэлектросварщика.

Грозный станце отделенчески больнице гIолла:

Дрожжина Мария Тихоновнана — медсестрана.
Кирилльцева Мария Федоровнана — санитаркана.
Кудимова Евдокия Ивановнана — санитаркана.
Мальцева Александра Ивановнана — медсестрана.
Рудакова Антонина Петровнана — санитаркана.
Силаева Антонина Тимофеевнана — раздатчицана.
[illegible] Любовь Максимовнана — медсестрана.

ШоллагIча городской больнице гIолла:

Букарева Екатерина Ивановнана — медсестрана.
Грищенко Любовь Сергеевнана — медсестрана.
Дрынкина Валентина Михайловнана — медсестрана.
Кисляков Георгий Владимировича — отделене заведующена.
Свиридова Нина Петровнана — автоклавера.
Точилина Анна Петровнана — санитаркана.
Четвертакова Зоя Александровнана — санитаркана.

«Октябрьнефть» яхача НГДУ гIолла:

Арсанукаева Нурана — замерщицана.
Гальченко Александр Ильича — слесара.
Гезиева Айзана — штукатура-маляра.
Демонова Вера Ивановнана — пенсионеркана.
Зыбина Мария Федосеевнана — детсада санитаркана.
Калашникова Клавдия Прокоровнана — детсада завхоза.
Комарова Мария Федоровнана — детсада повара.
Левещенко Петр Григорьевича — оператора.
Мадаев Абдул - Межид Малаевича — № 5 йолча ЖЭУ мастера.
Мударов Анди Ботаевича — болхлочоа.
Руднева Вера Яковлевнана — машиниста.
Семенчева Вера Павловнана — пенсионеркана.
Сияко Валентина Николаевнана — оператора.
Синатова Ефросинья Николаевнана — штукатура.
Тюрин Николай Николаевича — слесара.
Черноскутов Владимир Яковлевича — ПРЦЭО а ЭС а начальника заместитела.

«Октябрьнефть» яхача НГДУ ОРС-е гIолла:

Войкуя Евгения Георгиевнана — тина заведующена.
Евтушенко Роза Ивановнана — повара.
Степанова Нина Владимировнана — повара.
Тутуева Алимата — повара.

Машинаькъа Грозненски отделене ОРС-е гIолла:

Ескавенко Серафима Андреевнана — мастера.
Малюга Александра Петровнана — буфетчицана.
Салманов Али Салмановича — пудильщика.

№ 30 йолча юкъерча школе гIолла:

Емельяненко Анна Яковлевнана — хьехархочоа.
Симонова Зинаида Борисовнана — хьехархочоа.
Федорова Людмила Васильевнана — директора.

Машинаькъа граждански сооружений Грозненски дистанце гIолла:

Гуганицева Нина Матвеевнана — штукатура-маляра.
Облуков Павел Ильича — штукатура-маляра.

Химически заводе гIолла:

Сагиков Владимир Мартыновича — машиниста.
Решетник Любовь Петровнана — керттерча бухгалтера.

Кхыча предприятешка гIолла:

Бочаев Увах Уматгиреевича — «Грозтрубопроводстрой» треста № 1 йолча СМУ бульдозериста.
Ефремова Зинаида Васильевнана — Грозный станце вагон-ресторана болхлочоа.
Крылов Роман Федоровича — магистральни мехкдаьттапроводий управлене группа кулгалхочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983 шу, 30 август.

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода коллективо доггIоздоаза толамаш доахаш чакхбаьккхаб дIабаха баркIбутт. Пачхьалкхен планал совгIа цо маьхала лыккъай 178 эзар сом мах бола тайптайпара продукци, арахийцай 84 эзар сома маьла товарни продукци. Цу даькъе планагIа лаьрхIачул совгIа завода болхлоша арахийцай 585 электросверлильни машинаш 830 гIишлон-отделочни машинаш. ТIехкхоачашйьй дерригача технико-экономически хьоккамий задани а.

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба цига коммунистически къахьегама ударникаш наладчик Эжиев Яхья, инструментальни участка мастер Щеглов Александр, слесарь-сборщик Нальгиев Беслан. товарь СССР Лакхехьарча Совета депутат Дзарматов Мувса. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташ слесарь-лекальщик Котиев Альмаз, слесарь-сборщик Султыгова Нагимат, кхы дукхабараш а. Шоаш хьаеш йола продукци дикиа тIехдикен мара а ца хулийташ, хIара сменагIа нормаш 125 — 139 процент а кхы тIех а кхоачашъю цар.

Б. КОСТОЕВ.

Доазол дехьара

Дукха нах а бовш, дукха миллионаш хьайбаш а доадеш чIоагIа йокъал ятта 10 шу дальнача тIехьагIа а Сахела зона йоассаллара кхерам тIаэттаб хIанз а.

«Африк нувель» яхача сенегальски еженедельника деча тешалагIа, Сахара юсалено гIуш тIаьхьоарпаш дIалоацаш латт юрта боалама дукха кхаш, даьгIенаш, Iамарч, ареанаш. Лаьтта яьккдалар баьллa долаш ялата а кхыча культурай а хьувкъам лаьгIлуш боагIа.

Уж халоний юхатодара, белгалдоаих журнало, Сахарца доазув долча мехкашa пачхьалкхенашта юкъера регионални комитет вIашагIа елла, цхьана къахьега деза. Царна юкъейоагIа: Зелени Мыса Республика, Чад, Гамби, Мали, Мавритани, Нигер, Сенегал, Верхняя Вольта яха пачхьалкхенаш.

Верхняя Вольтерча гIуна йисте.

Камера пресс — ТАСС сур.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЭФИОПИ МАШАРАИ ПРОГРЕССАИ ТIЕХЬА КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕШ Я

13 сентябре Iуйрийна Аддис-Абебе 21-за хьиначa йоккхийча топаца дIахайтар революце яйс шу дизара хетаиь Эфиопера торжестваш дIайолаленнилга. Цу цIея керттера ярех событи хилар эфиопски столице В. И. Ленина памятник хьаделлар — дунен пролетариата баьччана африкански континенте оттаь эггара хьалхара монумент. «Революцеца хетадаь цIей дездар, — язду «Аддис земен» яхача газето. — саг сага воацаваерах мукъайолча общества лардаш хьалъяра наькъагIа. Социалистически содружества мехкашцара доттагIал чIоагIдара наькъагIа социалистически Эфиопе довза толамаш къыга хьахьокхаш дола хIама хилар».

ДIадахача шерашка дикка доккха толамаш даьхад тайптайпарча доаньошка кIоаргга хувцамаш дара. Эггара хьалха из доагIаш да дукхагIбола нах бахаш йолча эфиопски юрташта. Аграри революци — Африка историе эггара радикальни йолча — революци ялалехьа 80 процент лаьтташ феодалийи церковникийи долахье хиннача эфиопски юрта дерригa социально-экономически сибат оалангара хийцад. ХIанз лаьтта ахархошкен кооперативашкен дIаденнад. Юрта боахаме революционни хувцамаш дара юртара къахьегамхой оарцагIбоахача боккха лоархIам болаш я шоашта чухь 6 миллион саг вIашагIтеха йола ахархой ассоциацеш.

Просвещене даькъе доккхий гIулакхаш карагIдалар Эфиопена Н. К. Крупскиe цIерагIа дунен халкъашта юкъера преми елай ЮНЕСКО-с. Сел дукха ха йоацаш а тIехьа дешаназ нах хиларга диллача дунен тIа эггара тIехьара ярех моттиг дIалоацаш хиннача мехка алхха пхе шера йолча къаман юкъарча ликбеза кампанегIа деша Iомаваьа 11 миллион гаргга, е бахача кхийнача нахах 30 процент совгIа саг.

Эфиопе сиха хьалеш да халкъа боахама хIанзара доакъош. Къаман экономика комплексни дегIайоалабара гIулакха юкъе нерттердарех денхар сапна лоархI революционни правительства энергетика дегIайоалабелга. Отрасле эггара хьалхара яр хиина дIаоттаргья Советски Союзо технически новкъостал а деш Ваби яхача додача ха тIа хьалъеш йола Мелке-Вакансра электростанца.

Боккха болх бу укхаза наьха политически сакхетам лакхбара даькъе а. Чакхйоалача дIатIакхоачаш латт Iалаш социализма ларда тIа латташ йола парти хьаьра процесс.

Дунен халкъашта юкъерча арене социалистически Эфиопе империализма тийша болх бохабара, хьаьар чIоагIбара, колониализмагIа юхедисараш дIадахара тIеерояь хьинаре политика лелаю. Из хьинаре даакъа лоацаш я Африка шоай лоIамерча мехкий юкъарча гIулакхашка, империалистически реакционни низаша кIалгIолла леладеча гIулакхашта духьала уж кхоталаде а гIерташ.

ХIара шу тIехьагIа шерруш а кIоарглуш а доагIа Советски Союзаи Эфиопении юкъера вIаши гIойле йолаш леладу бувзамаш. Цар лард еллай пхи шу хьалха даьча шин мехка юкъерча доттагIален цхьанна гIулакхаш леладарен хьакъехьарча дого[illegible].

♦

«ДIАЯХА ГУЙРЕ» ХЬАТIАКХОАЧАШ

НАТО решенегIа Малхбузен Европерча цхьадолча мехкашка керда американски ядерни ракеташ дIанийсъелаьрхIа бола декабрь хьаганга ме боагIа чIоагIагIа хьинар айдаь Европах американски ракетно-ядерни полигон е гIертара духьала выступленеш еш ба европейски машара тIехьа бараш. Политически наблюдателашта кхетачох, къаьстта «ДIайха гуйре» хила тарлу, эггара хьалха тохаш дола бокъонца дола гералархIа лела керда «Першингаш» Пентагон дIанийсъе лерхIаш йолча Малхбузен Германе. ФРГ бахача тIехьтIехьагIа дикагIа кхетабу, из ца хилча а дунен тIа ядерни боеголовкаш листагIа латтарга диллача хьалхарча моттиге латтача шоай мехка цо тIаоттабу кхерам.

Из иштта кхетадеш хилара дола тешал да, масала, натовски ракетно-ядерни планаш хьатIа ца эцар Бонногара хьадехаш йолча «Крефельдски воззванена» кIал 4,7 миллион совгIа болча ФРГ гражданаша кулгаш яздар. Эггара тIехьа даьча хаттарашта денача жопо хьахьоккхачох цу планашта духьала ба мехка бахача нахах диъ даакъа дича кхо даакъа бараш.

Антиимпериалистически уйлаш хьахьокхаш хIама да укх деношка Оффенбурге хиннача Баден-Вюртемберга лаьттарча СДПГ чрезвычайни съезда решенеш а. Цу делегаташа къаьгга, шин духьа а йоацаш выступленеш йир «Першингаш-2-и» тIахамаш дола ракеташ ФРГ дIанийсъяра духьала. Съезда решенеша бахьаш СДПГ юкъара тенденцеш. СДПГ парламентски фракце председатела заместителa А. Эммерлиха хетачох цу парте кхыйола лаьттан организацеш а гаргарча хана Баден-Вюртемберга социал-демократаш дерг дергда.

Малхбузен Германера тIема духьалара болам низ болаш боагIа, демонстрацеш лелхаеш цига даакъа лоацараш моллагIча хьадагалахьца бахьанагIа набахта чубехкен Iаьдалашта бокъо луш йола ФРГ правительства кийчъяь законопроект йоллане а. Цу тайпара предлогаш. Цу тайпара бахьанаш вIашагIдохкара малхбузенгерманински охранка хIанзе а кийчбу провокатораш. 15 — 22 октябре «гIулакхаш дара кIира» а деш чаккхъаргйолча манифестацешта юкъе даакъа лоацаш хургба коммунисташ, социал-демократаш, «баьццара барий парте», профсоюзий, дина, кагирхой, кхыча общественни организацей членаш. Уж хургья Бонне, Гамбурге, Штутгарте, мехка кхыча городашка. Протеста формаш тайп-тайпара я: митингаш, Iохайша бегIаш ю демонстрацеш, ракетни базашта юккера пикеташ, и. кх. дI. Масала, Баден-Вюртемберге лерхI Штутгартера Ной — Ульме кхаччалца 110 километр бIаьха а болаш манифестантий го оттабе, «Першинг-2» яха ракеташ дIанийсъе лерхIача моттиге.

«ДIаяха американски ракеташ», «Духьале а ядерни Iовдала!» яха тIаьхьехамаш тIехь-тIехьагIа чIоагIагIа декаш да Британски гIайренаш тIа, Итале, континента кхыча мехкашка.

♦

ЧАККЪЯЬННАЯЦ АНТИСОВЕТСКИ ПРОВОКАЦИ

«Оалий когаш лоаца хуле» яха кица дагадох США-с бегара а яькха йоаржаьча антисоветски кампанега хьежача. Мел чIоагIа низ тIабахийта, мел дукха наькат доадеш хьийзар вашингтонски политикаш Сахалине «тувленна» самолет сигалара чуяйта йолча СССР «къизален» «агрессивностех» хьакъехьара доацар дувцаш йола «тезис» наха дIайоалийта гIерташ! Йоахкаенна антисоветски «сенсацеш» дукха езараш мелла чIоагIа турабьина хьувзе а, цар футтарайна леладу гIулакхаш цхьаниха а хIаманца хардде йиш йоацача баьддараша доьхаду. Дерригача дунена гуш да СССР фегарча аренашка чуьнна хиннача южнокорейски «Боинга» хинна «инцидент» оалаш дар, — гIожача тайпара, хьалххагIа а план а оттаь кийчъяь хинна провокаци йолга. ХIаьта из вIаштIехьйоаккхараша разведывательни даннеш гулъяь ца Iеш, политически гIулакхаш а кхоачаинде лаьрхIа хиина йолга.

Цхьа баьвен доацаш дац духхьал хIанз, империализмо дIадоладаь гераш Iоавелга соцадергда, ядерни тIема кхерам дIабоаккхаргба е из кхерам лакхлургба яха дош къоастадеш латтача хана, из провокаци яь хилар а. Из дика хьахьокхаш хIама да цу гIулакха хьакъехьа информационни агентстваш хоам баь а яладехьа Вашингтонера тIема сихагIа кийчо е яхаш деш хинна тIахьекамаш, хIаьта президент Рейган «советски кхерам» тIаэттаб яхаш норзагIбаьнна доацар а дувцаш конгрессагара «Америка гераашна кийчъяра» керда ассигнованеш хьаехаш хилар, хIаьта гаргарча пхе шера цу гIулакха цаIи ахи триллион уж дIаяхийта лерхIаш а ба вашингтонски стратегаш. ТIехьтIехьагIа чIоагIагIа цIогIарч детт онкалал дехьарча «кетацаш» дуннегIа ляь а Малхбузен Европе СССР-а тIахьожамь йола 600 гарга керда американски «першингаш» тIахамаш дола ракеташ дIанийсъе а гIерташ. ХIанз къаьгга гуш да самолетачшпионаца яь провокаци Вашингтона духьхьал антисоветски истерии милитаристски психозе айира. Дунен халкъашта юкъера йоккхий проблемаш, эггара хьалха герзаш Iоаделга соцадар а долаш, къоастаяла юкъера яларе ницаш хиннилга.

Кхоккам чIоагIбара «инцидентах» пайда эца лаьрхIа хинна «Рейгана команда» планаш гучаяьхай. Чани ца доалеш дисад цкъан цуьна «гуманистий» хьисапе дIахьокха. Советски Союз нийса яккха, советски нахаца моастагIал лацийта гIерташ вашингтонски «крестоносцаш» леладаьр а. Бокх сагIорахьаре аьлча «Боинг» операце цIавихка а хьахьекхаш низи шантаже шпионажи диверсеши хьалхайоахаренца граждански самолетех пайда а эцаш, цу тIа баIача пассажирашта валар хилара бола кхерам болга шоашта бокъонна ховцие а, разведывательни операци вIашагIъелларашта, мораль, иштта. Эггара хIан ярхъа доацаш хилар. МалагIа «гуманизм» юаца бокъо я Иорданиве миллионаш нах боабьча, хIанз израильски агрессоршца ливанцаши палестинцаши бобеш болча, революционни Афганистане лоIамеча Никарагуа лаьттен зуламаш деча бандиташта бухь тIехьашка латтача мехка пачхьалкхен деятелий?

Советски мехка доазонаш Iалаьмате чIоагIа сий делаш а лоархIаме а да. Уж доазонаш «мел чIоагIа да хьажа» гIерташ закордонни провокатораша леладу гIулакхаш дох. Цунца цхьана вай мехкахи цуй машар безаш йолча вракхьарча политикахи доацар дувцаш леладераш а цаI шоллагIчоа тIехьа доахаш да.

Ю. КОРНИЛОВ.
С. КУЛИК.
В. СЕРОВ
(ТАСС).

Франце Чадера ший эскадра тIема кизаш дIахо чIоагIду, яхаш хаам бу Франс Пресс агентства.

Нджаменера кхачийна кхы 15 «Газель» яха вертолет, уж а тайнаашта духьала тIом бе лаьрхIа. Уж цига хьайолийна бохуш лоаллахьарча Центральноафрикански республикера. Моллагlа хlана куле а шоаш кийча хила безилга маIан да цу дешна хьажад Нджаменера францускеи тIема викало.

СУРТА ТIА: Нджаменера аэропортера «Газель» яха вертолеташ.

Телефото—ТАСС.

«IАЛАМА СОВГIАТАШ» ЯХАЧА ВЫСТАВКЕРА

Уьх деношна Грознерча С. М. Кирова цIерагIча культурин салаIарен парке хьа[illegible] выставка. ТIе кхийтина[illegible] даакъа лаьцар республика районашкарча мехлесхозаша, школашкарча лесничестваша, республика краеведчески музей, кхычар. Выставка хьаеллаш къамел дир хьун боахама министра заместитела Д. П. Юрчука. Цул тIехьагIа республика Iаламах дийцар краеведчески музея Iалама отдела заведующе П. С. Анисимова.

Ховш ма хиллара, доккха гIо ду Iалам, къаьстта а хьу лораяра школашна вIашагIъеххача лесничестваша, тайп-тайпарча зене йолча хIамаех мукъайсах бераша хьунаш, цул совгIа дIаюв керда гаьнаш, царна Iунал ду, гулъю дарбан баьцаш, анка тIабаьина сом, тоачаш, эстеш, бIараш, и. кх. дI. ХIаьта школьни лесничестваша беш бола болх дика хьагойташ яр Урус-Мартановски района Ермоловски мехлесхоза чуйоагIача № 2 йолча юкъерча школа лесничества выставке йита хIамаш. 80 саг чувоагIа школьни лесничества, цун тIачIоагIъяь я 394 гектар хьу ДукхагIча даькъе, 1978 шера шс хьахилча дена, цо ду балхаш уьх тайпара да: хьу лоржю зуламах, къонача гаьнашта Iунал лоатта ду, гул а йийя дIачулу гоарбарг, хьандаргаш, бIараш, хьун кхораш, тоачаш, кхыдараш. Цу лесничества кулгалдеш ва школа директор вола Я. М. Эдельмежидов, цо из болх хьатIаэцар бахьан кхетаде йиш я, из ше а ва цхьан хана лесничий волаш болх баь. ТIаккха хьу цун саниа дика йоазаргьяц кхычоа. Нитта дика болх беш йолча школьни лесничества республикански яьъе шоллагIа моттиг яьккхай.

Нитта Шалински мехлесхозаца договор а яь болх беш я цигара № 9 йолча юкъарча школа лесничество а. 50 гектара тIа дIайийнача гаьнашта Iунал ду цо, йокъасина, Iолийга гаьнаш дIайоах, оалхазараште кормушкаш ю, Iаи хана царна даа хIама дехк. Къаьстта лоархIаме да бераша наха юкъе Iалама лоархIамах, из лораде дезарах йола лекцеш [illegible] хилар. Нахайтта тайпа хьунагIара шоаш чуэцаш йола хIамаш выставке гойта енаяра шалинцаша.

Iалам боккха ниа болаш, тамашийна дIаьхий да. Бакъда шийна ерригa хозал цо хьаелл шийна дика волча, тIера волча, куле кIаьда долча сага. Iалам мел дIаьхий да дика гойташ яр «Чеченингушплодосемпром» предприяте кийчъеш йола хIамаш. Из йоккха специализировинна ги доаха предприятий я. Цига декоративно-йIотаргий хьасаперча гаьний тайпай ги доах РСФСР а кхычa союзни республикашта а лаьрхIа. Цул совгIа, из ги экспорта дIакхухьийт доазол арахьарча 14 мехка 42 фирме. Царна юкъе я Венгре, Франце, Чехословаке, ГДР, Дане, США мехкашкара фирмаш.

ХIара шера 2000 центнер ги доакк предприяте. Цунца цхьана, тайп-тайпарча сомах сок йоаккх цига, сомаш боккъабу, хIаьта гуйран, Iаи заманахьа Грозне бахача наха лаьрхIа кхеду энааш. Цхьан предприяте а нитта дукха Iалама рузкъах пайда эцаш болх бу. «Iалама совгIаташ» яхача цу выставке эггара чIоагIагIа шийна бIарг тIаозаш яр цу предприяте кийчъяь экспозици: йиъ тайпа сокаш, ткъеста тайпа гаьний, сомий гаьний ги, ийс тайпа йокъаяь хIамаш, энааш, и. кх. дI. Из ерригa а сага кулгон Iалама низои хьакхелла хозал я.

Дукха дир выставке тамаш яйтац дола Iалама совгIаташ. Масала, царех яр Сунженски мехлесхоза ена 100 цу дола диак кха га. 30 тайпа гаьний [illegible] къонача натуралистий республикански станце экспозицена юкъера вай республике тIадолаш дола 20 тайпа сирбаш, «Iалама фантази» аьнна цIи тилла оалхазарий, оалхарий хьасапе дахчаш, гаьний юкхаш; республика краеведчески музеяи Iалам лорадара общества экспозицена юкъера Нохч-ГIалгIайчен хьи, хьуя памятникаш хьагойташ дола сурташ, кхы дукхадараш.

Бакъда, эггара чIоагIагIа шоай хозалца каравугаш, цецоввккхаш дар Аргунски сортоиспытательни участка дене зизаш. Роза оалача цхьан зиза 20 тайпа дар цига гойташ, хIаране ше-шийи цIи яр: Софья Лорен, Дошо Керчь, Климентина, Малх бола Алма-Ата — кхыяраш. Цхьан зизах хьахинна уж ткъаь бархI тайпа хIарадар ше-шийн белгалонаш, беса долаш дар. Нитта цу участка гойташ дар хьуи дIарий бархI тайпа.

ДIаьхий а хоза а да Нохч-ГIалгIайчен Iалам, цуя цIаькха тешал дир керда Iалама хетаяьча выставка.

Цу выставка юкъе даакъа лаца дезаш яр республика районий ерригa мехлесхозаш, хIаьта из царга дукха ха хьалха дIааьнналар. Бакъда, цу гIулакххагахьа кул а тесса, из теркал ца деш Iийнача тара яр цхьайола районаш. Масала, выставке гучаялаьар Назрановски, Малгобекски, кхыча районий мехлесхозаш. Нахага дIагойта хIама доацилга дий-те из?

С. АРЧАКОВ.

СУРТАШ ТIА: выставкера Аргунски сортоиспытательни участка экспозици.

А. КЫЧИКОВА сурт.

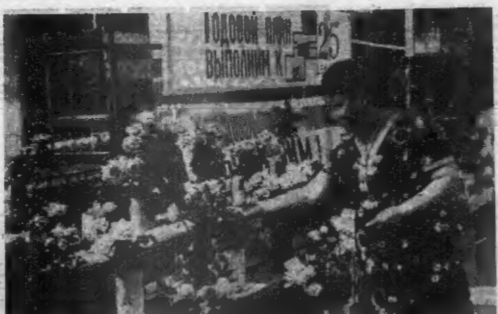

КЪОНАЧА ИНСПЕКТОРИЙ ЯХЬАШ

Вай республикерча школашка болх беш я дешархой тайп-тайпара профотрядаш, къоначар профотрядаш оал царех. Царна юкъе я къонача пожарникий, санитарий отрядаш. ХIана аз ювцаргьяр наькъаш тIа лелара бокъонаш лораяра къонача инспекторий отрядаш я.

С. М. Кирова цIерагIча парке гулъелар Грознерча №№ 20, 49, 48, 14 йолча кхыча юкъерча школай къонача инспекторий отрядаш. Уж гулъеннаяр шоаш Iомадьчох шиъ тайпара зкламен ала. Йиъ этапах чакхбовла безаш бар «ГIашло» яхача цу хьажара доакъашхой: инспектора говзал гойта, водителаш бокъонаш ювца, новкъа лелара бокъонаш ювца, новкъа хатар хилча юххьанцара гIо миштa де деза гойта.

Цу тайпарча хьажараша дешархой Iомабу новкъа лелара бокъонаш бокъонна йовза, ца ховш хатар хиннача тIаккхаьчача юххьанцара гIо де. Уж гIулакхаш бераша школе миштa Iомадаьд хьожа специалисташ. Масала, инспектора говзал бераш миштa караерзаьй хьожаш ва Нохч-ГIалгIай МВД ГАИ наькъашка лелара бокъонашка бIаргловкхаш вола инспектор М. М. Мамадаев. Цхьацца хьаара воалаш дешархоша сиха инспектора гIажилг а лестаеш дIагойт шоаште ховр.

Новкъа лелара бокъонаш бераша миштa Iомаяьй хьожаш ва НГIАССР МВД ГАИ пропагандан а агитацен отдела инструктор И. Г. Беляев, хIаьта къонача санитарий говзал хьех «Цеча жIарга» республикански общества инструктора М. М. Льяновас.

Традици а хинна дIаэттарех да хIара шера гуйран наькъашка лелара кхерамзлен хьажараш чакхдахар. Уж хьажараш чакхдоахараш я республика ГАИ, Грознера гороно, ВЛКСМ горком. Цига даакъа лоацаш хул хIара школера пхи саг чувоагIа къонача инспекторий командаш. ХIаьта дукхагIа ховр, довзар, кадайгIа вар толаш хул.

Къаьстта белгала яр хьажаре даакъа лоацаш хинна № 20 йолча юкъерча школа къонача инспекторий команда. Дика знанеш гойтар цу командерча пхе доакъашхочо инспектора гIажилгаца болх беча, наькъа тIа лелара бокъонаш ювцача, санитарий говзал гойтача. ХIаьта цу командера Ужахова Лейлан, Джабраилова Заринан къаьстта а белгала бар.

Массехк дош арга вай цу командах. Цун берригa доакъашхой дешаш ба 8 «в» классе. Инспектора говзал царна караерзаеш хьайоагIа цар классии кулгалхо З. А. Калинникова, из дика хьехамча я.

— Уьх шера май бетта хиннача къонача профотрядий республикански слете аз кулгалдеча классе дешаш болча къонача инспектораша хьалхара моттиг яьккхар, — йоах З. А. Калинниковас.

Цу масало хьагойт № 20 йолча школа дешархоша шIеихаштта болх беш хилар, наькъашка лелара бокъонаш кIоаргга йовза безам болаш хилар.

Наькъешка лелара бокъонаш йовзар хIара сага декхар да, кIоаргагIа йовзар — шоаза декхар.

С. ОСМАНОВ.

СУРТАШ ТIА: № 20 йолча юкъерча школа дешархо Ужахова Лейла гойташ я инспектора говзал; санитараш а фу хоа хьокхаш я М. М. Льянова.

А. КЫЧИКОВА сурташ.

Арифметиках «шиъ» йоагIа цунна

Денгара денга хоалуш а тоалуш а йоагIа город Грозный. Хьалду вIаштIарлаь шенош шера проспекташ, сапаргIата кинотеатраш, мах бара а обществени кхачан а хоза предприятеш. Царех цаI хьаеллара дIайхача денашца дийцар вай газеташа, из а «Татабанья» яха кафе. Из хьайийллача дена эзарааш болча грознецашна диад цу чу чам бола венгерски дараш, барчал оьхад шир из хьалтьача гIишлонхоашта а цу чу болх беча наха а.

Бакъда, оалаш ма хиллара, кхыметтел малха тIа а Iатташ хул. ХIаьта цхьайола Iатташ гучаьлар кафе балха тIа а.

Кафе хьадеш дола даараш хестадеш, могадеш яцар уьх шера 17 марта араяьннача «Грозненский рабочий» яхача газета тIа хинна «Велишаш е гарзаш?» яха заметка. ДIатехача уж белишаш а йозаш гарзаш хиннай, «алхимикашта» доагIар дIадениад. ХIаьта Прутков Козьма ма аллара, овлацига хьежача, вешта аьлча, наьха жалобашна хьежача кхы тIа а «хозаргдар» гучадаьлар.

Из хиннад уьх шера 28 феврале. Чам болаш хIама а диа, шоаш диачун чот тоха официантка йола Л. А. Мкртчан хьатIайоккхай Даудовеи цун новкъосташен. Чот хьатехача 16 соми 54 кепигa хила дезача, 21 соми 3 кепиги хиннад. Цу гIулакхах шекбаьннача посетителаша жалобай книжка дийхад. Цу довза юкъеелай производства заведующи. ТIаккха эгIазъяхача Людмила Арменаковнас пачхахьа санна кулг а лостадаь иза сом истола тIа Iоккхессад.

ТIехьагIа, нийсдешача гIулакхах лаьца ше жоп луш Мкртчана дарий дензар, ше ца езача наха дувца хабараш да уж аьнна дIадерзадир.

Цхьаькха кIира даьлча профсоюза моттигерча комитета заседане юха хьежар цу гIулакхага, гIулакх ала-м йиш яцар пох, из м зулам да. Мкртчанах бехк а боаккхаш массехк дн даьлча строгий выговор елар. Цу тIа а саца лаьрхIадац ахча дукхадезача кхалсаго, кхы а шин кIира даьлча юха а шин сагагара ца боагIа мах боакх цо. Из гучадаьлча хьалха санна тувлаеннаяр со аьнна. Жалобай книжка дIаденнадац. Цул совгIа: «Шо дека да».— аьнна тIа а техад. ХIаьта милици хьайийхача мара сурт ма дарра гучадаьннадац.

— Со тувлаеннавер,— аьнад кхерасча.

Кхерам тIерабаьлча ше ца езача наха дувца хабаргаш да яха йолаяннай.

Бухсоашаш суд хилар, Л. А. Мкртчане боагIIаш бола бехк IотIабиллар. Из хила дезаш а законах нийса а дар. Бакъда, следстви йолча хана гучадаьлар советски мах бара бокъонаш телхаеча наха икъаза дукхьале ца елга.

Уйла ел оашош. Пхе бетта Л. А. Мкртчан ученица йолаш болх беш хиннай «Кавказ» яхача ресторане. Ресторана кулгалхоша цунга яздаьча характеристика тIара хьагушхар ер «да: «Л. А. Мкртчан ший хургйола профессе езаш а, чубаьхача нахаца Iимерза а яр. Цо даакъа лоацар ресторана чакхйоахаш мел хиннача мероприятешка, коллектива общественни вахаре, комсомольски прожектора членалла херзна яр, коллективе сий деш яр из».

Соахка 23 июле Мкртчан официантка балха хьожаю «Татабанья» яхача кафе. Характеристика тIа йийца оамалаш хиннача санна, цун дегIаца йоацаш хул. Балха яха шин кIира даьлча нахагара 4 соми 10 кепиги ахча ца доагIаш, совлия доакх цо. Профсоюзни собране дийца а дийце бехи бу цунна, бакъда кхо кIира даьлча из юха а коллектива хьалхашка шийлуш льатай — чубаьхкача нахаца гIожа къамаьл дарах. Кхы а кхо бутт баьлча гIожа хилларах юаш елаш хул из хIана шийна болх беча нахана.

ЦаI да тамашийна. Из дерригa доллаше а Мкртчан йохийт дикагIйола официантка санна, автономни республика литература а искусства а декада йолаш Москве гIулакх ю.

Цудуъа нитта эхаий, гIожа, советски мах бара бокъонаш телхаеш хиина хила еза-ех Мкртчан? Сенах кхоаргъа — яздайта, къордадича совцаргба, хIаьта со нитта а дикагIчарех лоархIаш мя йий. Из уйла хиннachох тара я цун.

Школе дешаш яаре арифметиках шиъ йоагIача яхалесгах дола къамаьл чакхдаккха мегаргдац. нагахь санна цу къамаьлю ше дIаьхдар, дIахоадахьар ца дехаре.

1983 шера хьалхарча ялх бетта Нохч - ГIалгIай чу гIолла йолча мах бара а товарий дикалга а хьожаш йолча РСФСР инспекне общественни кхачан системе гучаяьккхай нахагара совлеи ахча дахара а доагIача тайпара хIама дIа ца далара 34 моттиг. Нийса хургда цу хьакъехьа уьх тайпара аьлча: кафе е ресторане хIама даа, цIей дезде вахача сага кхса кулг чудохийт къоал де аьле. Цул совгIа, деш дола къоал герз доацаш, ниа ца беш, кхерам тIа ца тувсаш ду.

Цхьаькха да белгалдаккха дезаш Мкртчан ВЛКСМ член я. Бокъонаш телхаярах цун доаш дийцад къахьегама коллективе, профсоюзни комитете а собране а, бехктокхаме нийзай. ТIаккха йист ца хулаш хIана Iийнай комсомольски организаци?

Ю. КРИГЕР.

Нохч - ГIалгIай АССР юстице министерства сектора кулгалхо.

САМБИСТАШ

Шин дийнахьа дикка шийна теркам тIаозаш а сакъердаме а чакхъяьлар Грозне хинна самбо яхьий хьалхарча этапа турнир. СССР къамая Олимпийски комитета совгIаташ даха дагахьа къовсабелар. тIема патриотически клубацкара спортсменаш. Бераша кхуш боагIарашш бах-бахама моттигашка спортивно - массови болх дIахо дегIа а боалвбеш эргабаккхен самбо яхача латарах йола клубаш хьаен дагахьа чакхъяьхар уж яхьаш.

Из турнир кийчъяьраш бар Нохч - ГIалгIайчен просвещене министерства специалисташ. Цун юкъе даакъа лоацаш хилар «Вайнах» яха (Н. К. Крупскайн цIерагIа культура Дворец), «Башлам» (Аргунера культура ЦIа), «Строитель» (ашкобетонни конструкцей грознески управлени), «Нефтяник» (Долински яха болхлой поселок), «Урожай» (Надтеречия района Знаменское - яха юрт) яха клубаш, «Локомотив» яхача ДСО спортивни школа центральни клуб. Цул совгIа, 1969—1970 шерашка ваь шин бIаь къаьст - къаьста вола самбист а хилар аьье ваьнна.

Цу дерригне а дика тешал ду самбо яха латар Нохч-ГIалгIайче шерра дIадаьржа хилар. Уьх тIехьарча иттшера дукха спорта мастераш кийчбаьб самбох. Эггара хьалха парех хилар «Локомотив» яхача ДСО къона спортсмен В. Чараев. Тайп - тайпарча шерашка кхуваш боагIараш юкъе мехка чемпионаш хиннай Хьусейн Умаркъ Мараевгlар, А. Сатуев, А. Сафонов, А. Увайсаев. «Башлам» яхача берийн кхувш боагIарийн спортивни школа спортсмена У. Бисултанова хьалхара моттиг яьккхай къонача самбистий мехка хьалхле яккхара яхьашка.

Нохч - ГIалгIайчен столице — Грозне самбо секце аха ловраш сов дукха хиларах. «Локомотив» яхача ДСО хьайийлар самбо центральни секци. **Л. ЮРЬЕВ.**

АПН интервью

БАМ — ДОТТАГIАЛА ТIИЙ

— Советски Союзаи Япони юкъера экономически бувзамаш историе керда оагIув хьаелларгьа Байкало-Амурски магистрала, — аьнна заявлени йир ше БАМ хиначул тIехьагIа Япони Социалистически парте Ниигата яхача префектурерча отделене председатела, японо - советски доттагIала Общества бехктокхамеча секретара господина Нобуюки Саняма.

Нобуюки Сэняма юкъе хиначa делегаца бар Ниигата яхача префектуре бахача наьха тайп-тайпарча тIоаний вивалаш. Цуна чубоагIар йоакхийча промышленни предприятеи дай, банкираш, муниципалитета депутаташ, политически партей вивалаш, цу даькъе ЛДП префектурерча отделене лидер а. Делегацена керте латтар Ниигата форда тIара порт дегIайоалаяра йолча Общества, хьалха города мэр хинна японо - советски доттагIала общества моттигерча отделене председатель Котаро Ватанабэ. Уж хилар Москве, Хабаровске, Байкало-Амурски магистрале баха.

— Цига дакха долаш тхона мел дайнача хIаманна юкъе эггара чIоагIагIа теркам тIаозаш хIама дар духьал БАМа из буллаш боакха наах, — йоах Котаро Ватанабе. — Оаха лерхI, из Iалаьмате боакха магистраль булаш боахкараште карагIдоалар цIаккха а ваха ца даь Iалаьмате доккха денал эшаш хIама да аьнна. Магистраль чакхбоалача районера Iалама хьалаш Iалаьмате цIимхара да. Советски кагирхой шоай дIама бахаб цига Советски правительства алрагIа, чоалханча хьалашна цу районий экономика дIахо дегIайоалае гIо дергдола магистраль била. Де йиш а хурдий хьогI, аьнна деталуш дола хIама даьд советски наха. Тхона бIаргадайра малхбоалехьара участок болх беш хилар. Цига гIолла дIа - юха кхухь хьу, кIор, кхыдола мохкаш. Цунна юкхе хьакхулаш латт керда промышленни предприятеш, посёлкаш.

Сона хала да гIишлонхой кIахьегамах хьахиначо се мел цецваьккхав дувца. хIана аьлча, коралагIац сона эшаш дола дешаш. Цхьа хIама аргда аз: БАМ —, из керда мальха аIм, цо сийрдайоаккх советски Гаьнара Малхбоале лаькха ца Iеш, из ерригa Iалаьмате йоакха азиатски регион а. БАМ гIо дергда халкъашта юкъера экономически бувзамаш дегIахкувла. Оаха лерхI кастта хьебелла безача БАМ советски Гаьнарча Малхбоалени Малхбоален Сибаре гIени Iалама рузкъаш карадерзадара, керда эра хьелларгъл аьнна. Тхона хет, Япониеи Советски Союзаи юкъера экономически доттагIаеи гIулакхаш хьинарегIа леладе деза аьнна. ДегIахкувла деза профсоюзашта, муниципалитеташта, бахача наьха деррагача тIоанашта юкъера бувзамаш. ДегIахкувла а чIоагIде а деза вай вIаши вошал тессача городашта юкъера бувзамаш. Цо новкъостал дергда машар ца бохийта, вай шинкъе а халкъ дегIадара.

Цига даха долаш, йоах Котаро Ватанаба, тхо цIаькха а тийшар советски Гаьнарча Малхбоале тхоашта чIоагIгIа эшаш дола товараш долаш хилирах. ХIаьта тха а да доаха хIамаш. Цу гIулакха пайда эца беза ерригача теронех, шинна оагIонна пайдана мел долчохи цар гIулакхаш тоаде гIо дерг мел долчохи.

Ниигата яхача префектура профессиональни союза совета председатель Кодзи Минэсита дувц дIахо:

— Тхона бIаргадайра уххаза Амур - батошка оала Iалаьмате доккха Амур яха доца хий, хIаьта из хьа ма хулий цунах дIадеттадуча дукхача доккхача а зIамигача а хих, хилгех, хьастех. Вайна юкъера гIулакхаш тоадарий деррийча хIамаех пайда эца беза.

Японски советски халкъашта юкъера гIулакхаш дегIаахар шинна а халкъа пайдана да. Вай де йиш мел дар де деза уж дегIахкувлара а чIоагIдалара а.

Евгений БУГАЕНКО, АПН корр.

Хабаровск.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ПАЙДА ЭЦА ФЕГАРЧА ТРАНСПОРТАХ!

Грозненски аэропорте наргIаш доххаш билеташ да Симферополе, Львове, Киеве, Свердловске, Куйбышеве, Алма-Ате, Нукусе, Волгограде, Новосибирске уххача самолеташца наьнъа вахара.

Билеташ эца йиш я самолет дIахьалелиа 1—15 ди хьайха Аэрофлоти агентстве уьх адресагIа: Грозный, Полежаева улица, 9/32, агентства филиалаш ха а:

аэропорте — цига ух № 108 йола автобус;

гор. Назрание — автостанце;

гор. Малгобеке — автостанце;

гор. Гудермесе — хьалхе а билеташ доххача кассе;

станице Орджоникидзевске — гостинице;

станице Наурске — аэропорте;

Шаьла — ул. Ленина;

станице Шелковске — центральни майде;

Надтеречне.

Уххаза ниттё эца йиш я юха цIаиара эца билет а, кхыча самолета тIа ха везачоа эшача моттига бронь ала.

Авиабилеташта телефонаца 2-24-52 заказаш а дIайаду. Заказаш дIайаду ха — хIара дениа 8 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца, перерыв 13 сахьат даьлча дена 14 сахьат даллалца. Выходной денош — шоттен кIирандии.

Самолетий расписане хьакъехьа дIахо хе безам бар агентства справочни бюроэ хьаргда уьх телефонаца 2-75-46, аэропорта справочни бюро телефон — 2-38-08.

Самолеташца никъ бе дукла!

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУПГА

Газет дааере мах: шера — 4 соми 8 кепиги, ах шера — 2 соми 4 кепиги.

Газет ладу «Союзпечать» ерригача отделенешa, агентстваша, общественни уполномоченнеша.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 СЕНТЯБРЬ

17.05 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).

17.20 — Документальни фильм.

17.40 — «Вайцига хьоашагIа баьхна ба изымоведыш».

18.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».

18.30 — «ДIахьош да сбервассама йеча балхага хьажар».

... радио мотте (гIалгIай меттала).

17.20 — Iилман - популярни фильм.

17.40 — «Са Iаьрма доаца лаьтт». Академика П. З. Захарова цIерагIча изобразительни искусстваш музеяра трансляци.

18.10 — «Премьера киланзар».

18.25 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».

18.45 — Парторганизацешна — отчетани хоржамаш. КПСС обкома организационно - партийни балха отдела заведующе П. Г. Кощеева выступлени.

21 СЕНТЯБРЬ

17.10 — «ДоттагIаенни вена»...

РАДИО

20 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).

6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

8.25 — «Сердало» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).

8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.36 — «Халкъий вахарий музыка». Татаре мукъамаш (гIалгIай меттала).

9.15 — «Социалистически дикхаьри. Миштa кхочашду уж?» (нохчий меттала).

9.30 — «Къона замана» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

16.01 — Сийлахь - йоккхача Котапон 40 шу дизарга. «Дакхе дорамой цар» (гIалгIай меттала).

16.15 — «Керда саг кхевар — Коммунизм лаьййира гIулакх». Беседа (эрсий меттала).

16.31 — «Юртбоахама къаьхкаттараштa». Концерт (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).

18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — «Спящая красавица» яхача П. И. Чайковски балета монтаж.

18.54 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.

19.33 — «Дай илли». С. Чахкиева повеста тIера дешар.

19.48 — Шведов. «Нохчий рапсоди».

21 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).

6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).

8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.36 — А. Халебские иллеши ашараш (нохчий меттала).

11.15 — «Къахьегамо ду сага сий». Зарисовка (гIалгIай меттала).

11.30 — «Хьона Даьхе — салтечун дог» (гIалгIай меттала).

15.15 — «Барттайнача деза...» (эрсий меттала).

15.35 — Социалистически ахьа диевнни (эрсий меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).

16.15 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала).

16.25 — «Комсаш лелархочун радиошкола» (эрсий меттала).

16.45 — «Парторганизацешнара отчеташи хоржамашеи» (эрсий меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай метт.).

18.30 — «Миштa лоаттабе беза ишурца къовсам?» Ветеринарни Iилмай кандидата В. Динаева беседа (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — А. Платонови А. Твердовскийи. «Дог эйданна нах» яха радиоспектакль.

18.51 — «Са Нохч - ГIалгIайче». Концерт.

19.16 — «ЦIийенна сайренаш», А. Бокова романа тIера дешаръ (гIалгIай меттала).

19.31 — ГIалгIай лирически ашараш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллех Грознеи хувалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунда 7—12 метр сиха мух а хьеккхаш, фегара температура республике гIолла 20—25, Грозне 22—24 градус. ЙIовхал а йолеш ха хила мег.

Кхоанен ломмен кхоаленаш а йолаш, дохк хила а мег, юкъ-юкъе енха а екхаш, бе-беча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр мух а болаш, фегара температура буйсашка 9—14, деношка 20—25 градус. ЙIовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-73; кехаташ — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00282. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4569.